

බ්‍රහ්මචර්යා විග්‍රහය.

සතර සතිපට්ඨාන භාවනා - 02

ඉරියාපට්ඨ භාවනාව

සහ

සම්පජ්ඣාදා භාවනාව

සම්පාදක

පූජ්‍ය නාමල ධම්මානන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ

සතර සතිපට්ඨාන භාවනා - 02

ඉරියාපට්ඨ භාවනාව

සහ

සම්පප්ඤ්ඤා භාවනාව

සම්පාදක

පූජ්‍ය නාවල ධර්මානන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ

ශ්‍රී සද්ධර්ම සංසදයෙන් ප්‍රකාශිත වෙනත් ධර්ම ග්‍රන්ථ

- අසිරිමත් දනය - පූජ්‍ය නාවල ධම්මානන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ.
- සුපිරිසිදු නිවන් මග - පූජ්‍ය නාවල ධම්මානන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ.
- ධම්මවක්කපවත්තන සූත්‍රය සහ අමාදම්ආස පහළ වීම - පූජ්‍ය නාවල ධම්මානන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ.
- ආනාපානසති භාවනාව - පූජ්‍ය නාවල ධම්මානන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ.
- සෙත් පිරිත් සහ තෙසැත්තැඤ්ඤ වන්දනාව - පූජ්‍ය නාවල ධම්මානන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ.
- මහාසාරෝපම සූත්‍රය - පූජ්‍ය නාවල ධම්මානන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ.
- ධම්මානුස්සති භාවනාව - පූජ්‍ය නාවල ධම්මානන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ.
- පටික්කුලමනසිකාර භාවනාව (පිළිකල් භාවනාව) - පූජ්‍ය නාවල ධම්මානන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ.
- ධාතුමනසිකාර භාවනාව - පූජ්‍ය දිප්පිටිගොඩ සෝමඤ්ඤ ස්වාමීන් වහන්සේ.
- නවසීවරීක භාවනාව - පූජ්‍ය දිප්පිටිගොඩ සෝමඤ්ඤ ස්වාමීන් වහන්සේ.
- බුද්ධානුස්සති භාවනාව - පූජ්‍ය දිප්පිටිගොඩ සෝමඤ්ඤ ස්වාමීන් වහන්සේ.
- පරාභව සූත්‍රදේශනාව සහ මහාමඛිගල සූත්‍රදේශනාව - බන්දුල ආනන්ද පෙරේරා.

නැවත මුද්‍රණය සඳහා, සියලු විමසීම්,

ශ්‍රී සද්ධර්ම සංසදය
 ධම්මාරාම යෝගාශ්‍රමය
 රයිසාදෙළුව, උග්ගල්බොඩ, ගම්පහ.
 Tel : 071-4417813, 072-4102400
 E-mail : info@sadaham.net
 Web : www.sadaham.net

ධර්මදානය සඳහා දයකත්වය

- * පින්වත් උපේක්ෂා පියරංගිකා මෙනෙවිය විසින් දෙමවුපියන්ට ආශීර්වාද පිණිස හා තමාට ධර්මාවබෝධය පිණිස,
- * පින්වත් P. මහානාම උපාසක මහතා විසින් තමාට ධර්මාවබෝධය පිණිස,
- * පින්වත් D. M අධිකාරී උපාසිකා මාතාව සහ K. කුසුමාවතී උපාසිකා මාතාව විසින් තමන්ට ධර්මාවබෝධය පිණිස,
- * පින්වත් S. රත්නායක උපාසක මහතා විසින් තමාට ධර්මාවබෝධය පිණිස,

මෙම ධර්මදානය සිදු කරන ලදී.

---*---

ප්‍රකාශනය
 ශ්‍රී සද්ධර්ම සංසදය
 ධම්මාරාම යෝගාග්‍රාමය

විමසීම:- 071-4417813, 072-4102400
 වෙබ් අඩවිය: www.sadaham.net

පිටු සැකසීම හා මුද්‍රණය
 e-Artefacts Technologies
 305/5, Hansagiri Road, Gampaha.
 Tel: 072-4102400, 077-3021777
 Web: www.eartefacts.com

පෙරවදන

සත්පුරුෂයෝ ලෝසතුනගේ හිත කැමැත්තෝ යැ. 'හිතෙතියෙකුට කළ හැකි උසස් ම සහපත සිවුසස්බෝධනය පිණිස සතරසතිපට්ඨාන භාවනාවන්හි යෙදවීම' බව තථාගත දෙසීම යැ.

පමණින් කුඩා වුව ද මෙම ගතෙන් කෙරෙනුයේ ද බවුන් වඩන්නවුන්ට සතරසතිපට්ඨාන ධර්ම විස්තරයෙහි එන ඉරියාපඵ මනසිකාරය සම්බන්ධ උපදෙස් නිවැරදි ව මහාවිහාරීය ථෙර සම්ප්‍රදයානුකූල ව ම ලබා දීමකි. එම පරහිතකාමී වෑයම උසස් ථෙර සම්ප්‍රදයකට හිමිකම් කියන නාවල ධම්මානන්ද යතිවරයාණන් වෙතිනි. පූජ්‍ය නාවල ධම්මානන්ද හික්කවරයන්ගේ සත්පුරුෂ බව තත් ප්‍රස්තුතයෙන් ම එබැවින් ස්ථුට යැ.

භාවනාව සම්බන්ධ ව මෙහි ලා අප විසින් යමක් පැවසීම අනුවිත බව පෙනේ. ඒ සම්බන්ධ ව දත යුතු බොහෝමයක් ම කරුණු මෙම ග්‍රන්ථය පරිශීලනයෙන් ම සුගම වන බැවිනි.

නොමිලයේ ලැබෙන කොයි ග්‍රන්ථයටත් බොහෝ විට අත් වන 'පසෙකට විසි කිරීමේ' ඉරණම මීට ද අත්වෙතොත් එය පාඨක ඔබගේ සැබෑ ම අවාසනාව මිස අන් කිසි දෙයක් නො වේ. නිවන් දැකීමට වෙර දරන්නවුන්ට එතරමට ම ඉගෙන ගත යුතු ආවශ්‍යක කරුණු රාශියක් ම මෙහි අන්තර්ගත ය.

හස්ථසාර කර්මස්ථාන මඤ්ජුසාවක් බඳු වූ මෙම කුඩා ග්‍රන්ථය නුවණැතියන් විසින් අතිශය ගෞරවයෙනුත් නුවණ මඳ වූවන් විසින් ආයාසයෙන් වුව ගෞරව උපදවා ද පරිශීලනය කිරීම ස්චාර්ථ සාධනයෙහි ලා බොහෝ සේ හේතු වන බව අවධාරණය කර සිටිමිහ. එය කර්තෘහුගේ කරුණා පූර්වංගම ග්‍රන්ථ රචිත අභිප්‍රාය ද සිබාප්‍රාප්ත වීමෙකි.

කර්තෘහුගේ දහම් රචනා අභිලාෂය වඩා ව්‍යාප්ත වේවා!

ශාසනස්ථිතිකාමී,

නුවරඑළියේ ඤාණසීල ස්ථවිර
රණගිරිය අරණ්‍ය සේනාසනය
දේවගිරිය,
දිද්දෙණිය,
මැල්සිරිපුර.

හැඳින්වීම

තුන්ලෝකාග්‍ර වූ ශාන්තිනායක භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේ ලෝකසත්ත්වයාට සසර දුකින් නිදහස් ව අමා නිවන් සුව අත්විඳීම පිණිස දෙරටු විසිඵකක් විවර කර දෙමින් දේශනා කොට වදල උතුම් සූත්‍ර දේශනා-රත්නය වන්නේ දීසනිකායෙහි සඳහන් මහාසනිපට්ඨාන සූත්‍රය යි. මජ්ඣිමනිකායෙහි ද සනිපට්ඨාන සූත්‍ර දේශනාව සංගෘහිත ව තිබෙන අතර සංයුත්තනිකායෙහි 'සනිපට්ඨාන' නමින් වෙන ම සංයුත්තයක් ම ඇත. සතර සනිපට්ඨානයන්ගෙන් පළමුවැන්න කායානුපස්සනා සනිපට්ඨානය යි. එහි අර්ඵය වන්නේ කය අනු ව නුවණින් දකිමින් සිහිය පිහිටුවා ගැනීම යි. කායානුපස්සනා සනිපට්ඨානය යටතේ භාවනා කර්මස්ථාන තුදුසක් (14) විස්තර වන අතර මෙම කුඩා ග්‍රන්ඵයෙහි සඳහන් වන්නේ ඉරියාපඵ, සම්පජ්ඣ්ඤ භාවනා දෙක ගැන ය. විපස්සනා භාවනාවට පාදක වන ඉරියාපඵ හා සම්පජ්ඣ්ඤ භාවනා දෙක හොඳින් පුහුණු කරන යෝගාවචරයාට ගත වන සෑම මොහොතක ම මනා සිහි-නුවණින් යුක්ත වෙමින් සතර සනිපට්ඨාන මනා ව වඩමින් වහා සසර ගමන කෙටි කර ගැනීමට හැකි වනු ඇත.

මෙම ග්‍රන්ඵයෙහි ඉරියාපඵ, සම්පජ්ඣ්ඤ භාවනාවන් විස්තර කර ඇත්තේ අට්ඨකථාවෙහි සඳහන් වන පරිද්දෙනි. එහි ලා ඇතැම් කරුණු විස්තර වන්නේ යෝගාවචර හික්ෂුවකට ගැලපෙන සේ ය. යෝගාවචර ගිහිපින්වතුන් තම ජීවිතයට ගැලපෙන පරිදි භාවනා පුහුණුවෙහි යෙදිය යුතු ආකාරය ඒ අනුසාරයෙන් වටහා ගත යුතු බව මෙහි දී විශේෂයෙන් සඳහන් කරමු.

සතර සනිපට්ඨාන භාවනා ග්‍රන්ඵ පෙළහි දෙවැනි ග්‍රන්ඵය වශයෙන් ඉරිපත් කෙරෙන මෙම කුඩා ධර්ම ග්‍රන්ඵය සංග්‍රහ කරන ලද්දේ උග්ගල්බොඩ, පින්වත් උපේක්ෂා පියරංගිකා මෙනෙවියගේ ආරාධනාවෙනි. තම ජන්ම දිනය වෙනුවෙන් ධර්මදානමය පුණ්‍යකර්මයක් සිදු කර ගනිමින් භාග්‍යවත් වූ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ශ්‍රී සද්ධර්මය ලොවට බෙදා දීමේ පිවිතුරු අරමුණින් යුතු ව පින්වත් උපේක්ෂා මෙනෙවිය විසින් සිදු කරනු ලබන මෙම ධර්මදානමය පුණ්‍යකර්මයේ බලයෙන් ශ්‍රී සම්බුද්ධ ශාසනය බොහෝ කාලයක් විරස්ථිතික වේවා' යි ගෞරවයෙන් ප්‍රාර්ථනා කරන අතර ම

පින්වත් උපේක්ෂා මෙනෙවියට ද මෙම කුසලය දෙලොව සැපතත් අමා නිවන් සැපතත් හිමි කර ගැනීමට හේතු වේවා' යි ආශීර්වාද කරමු.

මෙම ධර්ම සංග්‍රහය සම්පාදනය කිරීමෙන් අප විසින් ජනිත කර ගත් ධර්මදානමය කුසලය අපගේ පරම පූජනීය උපාධ්‍යායන් වහන්සේ වූ අපවත් වී වදළ ශ්‍රී කල්‍යාණී යෝගාශ්‍රම සංස්ථා සමුත්පාදක ශ්‍රී ආර්යවිලාසවංසාලංකාර සද්ධර්මවාගීශ්වරාවාර්ය පටිපත්තිසෝභන ගණපාමොක්ඛාවරිය මහෝපාධ්‍යාය රාජකීය පණ්ඩිත අතිපූජනීය කඩවැද්දුවේ ශ්‍රී ජනවංසාභිධාන මාහිමිපාණන් වහන්සේට අත්පත් වීමෙන් ප්‍රාර්ථනීය බෝධියකින් අමා නිවන් සුව සැලසේවා!

අපගේ වත්මන් ගෞරවණීය උපාධ්‍යායන් වහන්සේ වන ශ්‍රී කල්‍යාණී යෝගාශ්‍රම සංස්ථාවේ මහෝපාධ්‍යාය, බුක්තල-බුදුගල්ලෙණ අරණ්‍ය සේනාසනාධිවාසී අතිගරු පූජනීය මාවතගම ගුණානන්දභිධාන මාහිමිපාණන් වහන්සේට ද මෙම ධර්මදානමය කුසල බලයෙන් විංශත් ශතවර්ෂාධික කාලයක් ආයුරාරෝග්‍ය ශ්‍රී සම්පත් වර්ධනය වේවා! ප්‍රාර්ථනීය බෝධියකින් අමා නිවන් සුව අත්විඳීමට මෙම කුසලය ද උපනිශ්‍රය වේවා!

මෙබඳු ධර්ම ග්‍රන්ථ සම්පාදනය කිරීම සඳහා අවශ්‍ය කෙරෙන ශ්‍රැතමයඥනය දියුණු කර ගැනීම සඳහාත් ගැටමුසු තැන් නිරවුල් කර ගැනීම සඳහාත් මාහට නිතැතින් ම පිහිට වෙමින් පෞරාණික පිළිවෙළ අනූ ව පෙළ - අටුවා විවරණයන් පැහැදිලි කර දෙන්නා වූ ද තමන් වහන්සේගේ ඇසුරට පත්වූවන්ව කාරුණික අවවාදයෙන් මෙන් ම ආදර්ශයෙන් සුමගට යොමු කරන්නා වූ ද ශීල - ශ්‍රැත - ප්‍රඥ - චතුර දේශනාවිලාසාදි ප්‍රසාදනීය ගුණස්කන්ධයකින් හෙබියා වූ ද හිලන් ව සිටිමින් පවා ඉතා ඉවසීමෙන් හා කරුණාවෙන් යුතු ව ධර්මය කියා දෙමින් අපගේ දහම් පවස නිවන්නා වූ ද වත්මන් ශ්‍රී කල්‍යාණී යෝගාශ්‍රම සංස්ථාධිපති මහාධර්මකථික ත්‍රිපිටකධරාවාර්ය මහාකම්මට්ඨානාවරිය අතිපූජනීය නා උයනේ අරියධම්මාභිධාන මාහිමිපාණන් වහන්සේට මෙම ධර්මදානමය කුසල බලයෙන් විංශත් ශතවර්ෂාධික කාලයක් නිදුකින් වැඩසිටීමට ආයුරාරෝග්‍ය ශ්‍රී සම්පත් වර්ධනය වේවා! ප්‍රාර්ථනීය බෝධියකින් අමා නිවන් සුව අත්විඳීමට මෙම කුසලය ද උපනිශ්‍රය වේවා!

ප්‍රවුෂ්‍යාවාර්ය අතිගරු කිතුලම්පිටියේ ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේට ද මෙම ධර්මදානමය කුසල බලයෙන් ආයුරාරෝග්‍ය

ශ්‍රී සම්පත් වර්ධනය වේවා! ප්‍රාර්ථනීය බෝධියකින් අමා නිවන් සුව අත්පත් වේවා!

විවිධාකාරයෙන් මාහට උපකාර කරන පොල්ගස්ඕවිට, දික්භේන, භාවනා මධ්‍යස්ථානයෙහි අනුශාසක අතිගරු පූජනීය මිත්‍රලාවේ විනීත ස්වාමීන් වහන්සේට ද දනවුකන්ද සිරි මංගල යෝගාශ්‍රමාධිවාසී පූජනීය ගලගෙදරගම බෝධිධම්ම ස්වාමීන් වහන්සේට ද දිද්දෙණිය, රණගිරිය අරණ්‍ය සේනාසනාධිවාසී පූජ්‍ය නුවරඑළියේ ඤාණසීල ස්වාමීන් වහන්සේට ද පොල්ගස්ඕවිට විපස්සනා භාවනා මධ්‍යස්ථානවාසී පූජ්‍ය පිළියන්දල අතුලසිරි ස්වාමීන් වහන්සේට ද මෙම ධර්මදානය කුසල බලයෙන් ආයුරාරෝග්‍ය සම්පත් හා නිවන් සුව අත්පත් වේවා!

හැදූ වැඩු මවුපිය දෙදෙනා වහන්සේටත් සිවුපසයෙන් උපස්ථාන කරන දයකකාරකාදී සැමටත් විශේෂයෙන් ම මෙම ග්‍රන්ථයේ පරිගණක මුද්‍රණ කටයුතු සිදු කළ පූණ්‍ය ශ්‍රී තුෂන්ත උපාසක මහතාටත් උපේක්ෂා පියරංගිකා මෙනෙවියටත් මුද්‍රණයට දයක වූ සැමටත් මෙම ධර්මදානය කුසල කර්මයේ බලයෙන් ධර්මඥන, භාවනාඥන වර්ධනය කරගෙන සුව සේ නිවන් සුව අත්විඳීමට ලැබේවා!

මෙම ධර්මදානය කුසල කර්මය සදේවකලෝකයාට ද නිර්වාණාවබෝධය පිණිස ම හේතු වාසනා වේවා!

සාධු ! සාධු !! සාධු !!!

මෙයට,
සසුන් ලැදී,

පූජ්‍ය නාවල ධම්මානන්ද හිමි.
ධම්මාරාම යෝගාශ්‍රමය,
උග්ගල්බොඩ,
ගම්පහ.
(වප් - 2551)

පටුන

1. 'ඉරියාපළු' භාවනාව	09
2. 'ඉරියාපළු' පිළිබඳ ව සිහිය පැවැත්වීම.	11
3. 'සම්පජ්ඣාය' භාවනාව	15
4. 'සම්පජ්ඣාය' සතර අනු ව නුවණින් සැලකීම	17

නමෝ තස්ස භගවතෝ අරහතෝ සම්මාසම්බුද්ධස්ස !!!
භාග්‍යවත් වූ අර්හත් වූ සම්මාසම්බුදුරජාණන් වහන්සේට නමස්කාර වේවා !!!

සතර සතිපට්ඨාන භාවනා - 2

1. ඉරියාපථ භාවනාව

සසර දුකින් නිදහස් වනු කැමති යෝගාවචරයන් සඳහා භාවනා වශයෙන් වඩනු පිණිස සතර සතිපට්ඨාන පිළිබඳ ව දේශනා කොට වදාළ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ (මහාසතිපට්ඨාන සූත්‍ර දේශනාවෙහි දී) ආනාපානසති භාවනාවට අනතුරු ව 'ඉරියාපථ' භාවනාව වඩන ආකාරය වදාළ සේක. ගමන් කිරීම, සිටීම, හිඳීම, සයනය කිරීම වශයෙන් ප්‍රධාන කායික ඉරියවු සතරකි. අවශේෂ සෑම කායික ඉරියවුවක් ම මෙම ප්‍රධාන සිවු-ඉරියවු හා බැඳී පවතී. සසර දුකින් මිදෙනු කැමති යෝගාවචරයා මෙම සිවු-ඉරියවු මුල් කොට ඇති සෑම කායික ඉරියවුවක් පිළිබඳ ව ම නිවැරදි වූ මනා සිහියෙන් යුක්ත වීමට වැයම් කළ යුතු අතර එය හැඳින්වෙනුයේ 'ඉරියාපථ' භාවනාව නමිනි.

දේශනා පාළිය:

පුන ච පරං භික්ඛවේ භික්ඛු ගච්ඡන්තෝ වා ගච්ඡාමිති පජානාති, ධීතෝ වා ධීතෝමිහිති පජානාති, නිසින්තෝ වා නිසින්තෝමිහිති පජානාති, සයාතෝ වා සයාතෝමිහිති පජානාති, යථා යථා වා පනස්ස කායෝ පණ්හිතෝ හෝති, තථා තථා නං පජානාති.

ඉති අජ්ඣන්තං වා කායේ කායානුපස්සි විහරති, බහිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති, අජ්ඣන්තබහිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති, සමුදයධම්මානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති, වයධම්මානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති, සමුදයවයධම්මානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති.

අත්ථි කායෝති වා පනස්ස සතිපච්චුපට්ඨිතා හෝති යාවදේව ඤාණමත්තාය පතිස්සතිමත්තාය, අනිස්සිතෝ ච විහරති, න ච කිඤ්චි ලෝකේ උපාදියති, ඒවම්පි භික්ඛවේ භික්ඛු කායේ කායානුපස්සි විහරති.

අනුවාදය:

“මහණෙනි, (කායානුපස්සනාව පුරුදු පුහුණු කළ හැකි) තව ද අනෙක් ක්‍රමයකි. යෝගාවචර භික්ෂුව ගමන් කරන විට, ගමන් කරමි’යි මනා සිහියෙන් දැන ගනී. සිටින විට, සිටිමි’යි මනා සිහියෙන් දැන ගනී. හිඳින විට, හිඳිමි’යි මනා සිහියෙන් දැන ගනී. සයනය කරන විට, සයනය කරමි’යි මනා සිහියෙන් දැන ගනී. යම් යම් අයුරකින් කායික ඉරියවු පවත්වයි ද ඒ ඒ අයුරින් ඒ පිළිබඳ ව මනා සිහියෙන් දැන ගනී.

මෙසේ තමා පිළිබඳ වූ සිවු-ඉරියවු පැවැත්වීම් සංඛ්‍යාත කයෙහි කය අනු ව නුවණින් දකිමින් (කායානුපස්සනාවෙන් යුතු ව) වාසය කරයි. අන්‍යයන්ගේ කයෙහි සිවු-ඉරියවු පැවැත්වීම් අනු ව නුවණින් දකිමින් (කායානුපස්සනාවෙන් යුතු ව) වාසය කරයි. (චරින් චර) තමාගේ හා අන්‍යයන්ගේ ද කය අනු ව නුවණින් දකිමින් (කායානුපස්සනාවෙන් යුතු ව) වාසය කරයි.

අවිද්‍යාව ආදී හේතූන් අනු ව රූපස්කන්ධයේ හටගැනීම (සමුදය) සිදු වන ආකාරය නුවණින් දකිමින් වාසය කරයි. හේතූන්ගේ වෙනස් වීමෙන් සිදු වන රූපයේ වෙනස් වීම (වය) පිළිබඳ ව නුවණින් දකිමින් වාසය කරයි. රූපස්කන්ධයේ සමුදය-වය අනු ව නුවණින් දකිමින් වාසය කරයි.

සත්තවයෙකු පුද්ගලයෙකු නො වන්නා වූ සතර මහාධාතූන්ගෙන් සැකසුණු රූප-කය පමණක් මෙහි ඇතැ’යි මනා සිහියෙන් යුතු වෙයි. එය තව දුරටත් ශූන්‍ය වැඩීම පිණිසත් සිහිය දියුණු වීම පිණිසත් පවතී. පඤ්චපාදනස්කන්ධ සංඛ්‍යාත ලෝකයෙහි කිසිවක් තෘෂ්ණා-දෘෂ්ටි වශයෙන් මමත්වයෙන් නො ගනී. මහණෙනි, මෙසේත් භික්ෂුව ඉරියාපථ කය අනු ව නුවණින් දකිමින් කායානුපස්සනාවෙන් යුතු ව වාසය කරයි.”

2. 'ඉරියාපථ' පිළිබඳ ව සිහිය පැවැත්වීම.

පපඤ්චසුද්ධි නම් වූ මජ්ඣිමනිකාය අට්ඨකථාවෙහි, සතිපට්ඨාන සූත්‍ර අරථ වර්ණනාවෙහි ඉරියාපථ භාවනාව පිළිබඳ වැඩි විස්තර සඳහන් වේ. ඒ අනුව සිවු-ඉරියවු මුල් කර ගෙන සිහියෙන් යුතුවන යෝගාවචරයා ගමන් කිරීමාදි ඉරියවු පවත්වන විට ඒ පිළිබඳ ව මනා සිහිනුවණින් යුක්ත විය යුත්තේ මෙසේ ය. සාමාන්‍ය වශයෙන් සලකන විට බල, සිවල් ආදි සත්ත්වයෝ ද ගමන් කරන විට ඒ බව මැනවින් දන්නාහ. එහෙත් එබඳු දැනීමක් කර්මස්ථානය වන්නේ නැත. එබඳු දැනීමක් තුළින් සත්ත්ව දෘෂ්ටිය දුරු නො වන අතර සිතෙහි මුල් බැස ගත් ආත්මසංඥාව ද බැහැර නො වේ. කර්මස්ථානය හෝ සතිපට්ඨානය වැඩීමක් එයින් සිදු නො වේ. යෝගාවචර හික්ෂුව සත්ත්ව දෘෂ්ටිය බැහැර වන සේ ද ආත්මසංඥාව දුරු වන සේ ද කර්මස්ථානය හා සතිපට්ඨානය වැඩෙන සේ ද ඉරියවු පිළිබඳ ව සිහියෙන් යුතුවන්නේ නම්, එය ම මෙහි දී ඉරියාපථ භාවනාව ලෙස අදහස් කරනු ලැබේ. එහි ලා මෙසේ නුවණින් විමසිය යුතු ය. ගමන් කරන විට කවරෙක් නම් ගමන් කෙරේ ද? කවරෙකුගේ ගමන් කිරීමක් වේ ද? කුමන කරුණක් නිසා ගමන් කිරීම සිදු වේ ද? සිටීම් ආදි ඉරියවු පිළිබඳ ව ද මෙසේ ම නුවණින් විමසිය යුතු ය.

කවරෙක් ගමන් කෙරේ ද? යනුවෙන් විමසන විට 'ගමන් කරන්නා වූ සත්ත්වයෙක් හෝ පුද්ගලයෙක් නැතැ'යි කියා යෝගාවචරයාට වැටහී යා යුතු ය. කවරෙකුගේ ගමනක් දැයි කියා විමසන විට 'කිසි සත්ත්වයෙකුගේ හෝ පුද්ගලයෙකුගේ ගමනක් නො වේ ය' යි කියා වැටහී යා යුතු ය. කුමන කරුණක් නිසා ගමන් කිරීම සිදු වේ දැයි යනුවෙන් විමසන විට 'සිත මුල් ව හටගත් වායෝධාතුව (චිත්තකිරියවායෝධාතුව) කයෙහි පැතිරී යාම නිසා කය ගමන් කිරීම සිදු වේ ය'යි කියා වැටහී යා යුතු ය. යෝගාවචරයා සිවු ඉරියවු පිළිබඳ ව මෙසේ මනා සිහියෙන් යුක්ත විය යුතු ය.

2.1 ගමන් කිරීමේ ඉරියව්ව

'ගමන් කරන්නෙමි' යි, 'යන්නෙමි' යි යන සිත පළමු ව පහළ වේ. ඒ සිත අනු ව වායෝධාතුව හටගනී. එයින් කායික චලනය (කායවිඤ්ඤත්ති) සිදු වේ. මෙසේ සිත මුල් ව හටගත් වායෝධාතුව (චිත්තකිරියවායෝධාතුව) මුළු කය පුරා පැතිර යාමෙන් ඉදිරියට රූප කය තල්ලු වී යාමට 'ගමන් කිරීම ය'යි කියනු ලැබේ. (එසේ නැති ව පරමාර්ථ වශයෙන් යන්නා වූ සත්ත්වයෙක් හෝ පුද්ගලයෙක් නැත්තේ ය.)

2.2 සිටීමේ ඉරියව්ව

'සිටින්නෙමි' යන සිත පළමු ව පහළ වේ. ඒ සිත අනු ව වායෝධාතුව හටගනී. එයින් කායික චලනය (කායවිඤ්ඤත්ති) ඇති වේ. එම චිත්තකිරියවායෝධාතුව කයෙහි පැතිර යමින් මුළු කය පා කෙළවර පටන් ඉහළට එසවීමට 'සිටීම ය'යි කියනු ලැබේ. (එසේ නැති ව පරමාර්ථ වශයෙන් සිටින්නා වූ සත්ත්වයෙක් හෝ පුද්ගලයෙක් නැත්තේ ය.)

2.3 හිඳීමේ ඉරියව්ව

'හිඳින්නෙමි' යන සිත පළමු ව පහළ වේ. ඒ සිත අනු ව වායෝධාතුව හටගනී. එයින් කායික චලනය (කායවිඤ්ඤත්ති) ඇති වේ. එම චිත්තකිරියවායෝධාතුව කයෙහි පැතිර යමින් යටි කය හැකිලීම හා උඩුකය ඉහළට එසවීමට 'හිඳීම ය'යි කියනු ලැබේ. (එසේ නැති ව පරමාර්ථ වශයෙන් හිඳින්නා වූ සත්ත්වයෙක් හෝ පුද්ගලයෙක් නැත්තේ ය.)

2.4 නිදීමේ ඉරියව්ව

'නිදන්නෙමි' යි යන සිත පළමු ව පහළ වේ. ඒ සිත අනු ව වායෝධාතුව හටගනී. එයින් කායික චලනය (කායවිඤ්ඤත්ති) ඇති වේ. එම චිත්තකිරියවායෝධාතුව කයෙහි පැතිර යමින් මුළු ශරීරය තිරස් ව ප්‍රසාරණය වීමට (දිගහැරීම) 'නිදීම (සයනය) ය'යි කියනු ලැබේ. (එසේ නැති ව පරමාර්ථ වශයෙන් නිදන්නා වූ සත්ත්වයෙක් හෝ පුද්ගලයෙක් නැත්තේ ය.)

මෙසේ මනා නුවණින් ඒ ඒ ඉරියවු පිළිබඳ ව දැන ගනිමින් ඉරියාපටි භාවනාවෙහි යෙදෙන යෝගාවචරයාට ඒ තුළින් ඇති වන අවබෝධය මෙසේ යි. එනම්, ‘සත්තයා, යන්තේ ය - සිටින්නේ ය’ යනාදී වශයෙන් ව්‍යවහාර කළ ද පරමාර්ථ වශයෙන් එසේ යන්නා වූ සිටින්නා වූ කිසි සත්තයෙක් නැත. ගොනුන් යෙදූ ‘ගැල යන්තේ ය, ගැල සිටින්නේ ය’ කියා ව්‍යවහාර කළ ද පරමාර්ථ වශයෙන් යන්නා වූ හෝ සිටින්නා වූ කිසිදු ගැලක් නැත. ගොනුන් සිටුවනුයේ යෙදූ ගැල දක්ෂ ගැල්කරුවෙකු විසින් පදවන කල්හි ‘ගැල යයි, ගැල සිටියි’ යන ව්‍යවහාර මාත්‍රය ම ලැබේ. එපරිද්දෙන් ම පරමාර්ථ වශයෙන් යැමක් නැත්තා වූ රිය මෙන් කය පිළිබඳ ව සැලකිය යුතු ය. ගොනුන්ගේ ක්‍රියාව මෙන් විත්තජවාතයේ ක්‍රියාව සිදු වන්නේ ය. සිත රියදුරා මෙනි. ‘යම්’, ‘සිටිම්’ යි කියා සිතක් පහළ වූ විට වායෝධාතුව, කායික චලනය (කායවිඤ්ඤාත්තිය) සිදු කරමින් හටගනී. එසේ ඇති වන විත්තකිරියවායෝධාතුව කය පුරා පැතිර යාමෙන් ගමන් කිරීමාදිය සිදු වේ. එනිසා ‘සත්තයා යයි, සත්තයා සිටියි, මම යම්, මම සිටිම්’ යනාදී වශයෙන් පැවසීම ව්‍යවහාර මාත්‍රයක් පමණි.

“නාවා මාලුකවේගේන - ජියාවේගේන තේජේනං
 යථා යාති තථා කායෝ - යාති වාතාහතෝ අයං ”

“සුළගේ බලයෙන් රුවල් නැව ගමන් කරන්නාක් මෙන් ද දුනුදියේ වේගයෙන් ඊතලය ගමන් කරන්නාක් මෙන් ද මෙම කය විත්තජ වාතයේ බලයෙන් ගමන් කරයි.”

“යන්තසුත්තවසේනේව - විත්තසුත්තවසේනිදං
 පයුත්තං කායයන්තම්පි - යාති ධාති නිසීදති”

“රූකඩ යන්ත්‍රය එහි බැඳී නූලෙන් ක්‍රියාවේ යෙදෙන්නාක් මෙන් සිත නැමැති නූලෙන් බැඳී ඇති මේ කාය යන්ත්‍රය ද සිත අනු ව යැම, සිටිම, හිඳිම ආදී ඉරියවු පවත්වයි.”

“කෝ නාම එක්ථ සෝ සත්තෝ - යෝ විනා හේතුපච්චයේ අත්තනෝ ආනුභාවෙන - තිටියේ වා යදිවා වජේ” ති.

“මෙහි දී හේතුප්‍රත්‍යයන්ගේ ක්‍රියාදාමයක් විනා ඉන් බැහැර වූ, තම ආනුභාවයෙන් සිටින්නා වූ හෝ යන්නා වූ හෝ සත්ත්වයා කවරෙක් ද? එබඳු සත්ත්වයෙක් හෝ පුද්ගලයෙක් හෝ ආත්මයක් නැත්තේ ම ය.”

එනිසා යෝගාවචරයා, මෙසේ හේතුප්‍රත්‍යය වශයෙන් සිදු වන ගමන් කිරීමාදී ඉරියවු පිළිබඳ ව නුවණින් සලකමින් ගමන් කරන විට ගමන් කරමි’යි කියා මනා සිහියෙන් දැන ගත යුතු බව දේශනා පාළියෙහි සඳහන් වේ.

මෙසේ සිටු ඉරියවු අනු ව මනා සිහිනුවණින් යුක්ත වන යෝගාවචරයා ඒ අනු ව සිහිය පවත්වමින් රූප කය පිළිබඳ ව තව දුරටත් සමුදය-වය වශයෙන් නුවණින් දකිමින් භාවනාවෙහි යෙදිය යුතු ය. සතර මහාභූතයන්ගෙන් සෑදුණු මේ කයෙහි සමුදය හෙවත් හටගැනීම දකිය යුත්තේ මෙසේ ය.

1. අවිජ්ජාසමුදයා රූපසමුදයෝ - (පූර්ව) අවිද්‍යාව නිසා රූපයේ හටගැනීම සිදු වේ.
2. තණ්හාසමුදයා රූපසමුදයෝ - (පූර්ව) තණ්හාව නිසා රූපයේ හටගැනීම සිදු වේ.
3. කම්මසමුදයා රූපසමුදයෝ - (පූර්ව) කර්මය නිසා රූපයේ හටගැනීම සිදු වේ.
4. ආහාරසමුදයා රූපසමුදයෝ - (වර්තමාන) ආහාර නිසා රූපයේ හටගැනීම සිදු වේ.

‘තිබ්බත්තිලක්ඛණ’ හෙවත් රූප සන්තතිය හටගැනීමේ ලක්ෂණය දැකීම පස්වැනි ආකාරය යි. රූපයේ හටගැනීම සිදු වන්නේ මෙම හේතූන් නිසා ය. මෙම හේතූන් වෙනස් වන විට රූපය ද වෙනස් වේ. මෙම හේතූන් ඉතිරි නැති ව අභාවයට යාමෙන් රූප-නිරෝධය ද සිදු වේ.

මෙසේ සිටු ඉරියවු පිළිබඳ ව සිහිය පැවැත්වීම අයත්

වනුයේ දුක්ඛ-සත්‍යයට යි. එම සිහිය හටගැනීමේ හේතුව වූ පූර්ව භවතණ්භාව සමුදය-සත්‍යය යි. මෙම දුක්ඛ, සමුදය දෙකෙහි ම අභාවය නිරෝධ-සත්‍යය යි. දුක අවබෝධ කරන, සමුදය ප්‍රභාණය කරන, නිරෝධය අරමුණු කරන, ආර්ය මාර්ගය, මාර්ග-සත්‍යය යි. මෙසේ සිවු ඉරියාපථ විදර්ශනාව වඩන යෝගාවචරයා අර්හත්වය දක්වා යන නිවන් මග මෙය යි.

මෙසේ බෙහෝ ආනිසංස ඇත්තා වූ ඉරියාපථ භාවනාව වඩා සසර ගමන කෙටි කර ගැනීමට සත්පුරුෂයෝ වෑයම් කරත්වා!

3. සම්පජ්ඣ්ඤ භාවනාව

දේශනා පාළිය:

පුන ච පරං භික්ඛවේ භික්ඛු අභික්කන්තේ පටික්කන්තේ සම්පජානකාරී හෝති. ආලෝකිතේ විලෝකිතේ සම්පජානකාරී හෝති. සම්මිඤ්ජිතේ පසාරිතේ සම්පජානකාරී හෝති. සඛ්ඝාටිපත්තචීවරධාරණේ සම්පජානකාරී හෝති. අසිතේ පීතේ ඛායිතේ සායිතේ සම්පජානකාරී හෝති. උච්චාරපස්සාවකම්මේ සම්පජානකාරී හෝති. ගතේ ධීතේ නිසින්තේ සුත්තේ ජාගරිතේ භාසිතේ තුණහිභාවේ සම්පජානකාරී හෝති.

ඉති අජ්ඣධත්තං වා කායේ කායානුපස්සි විහරති. ඛහිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති. අජ්ඣධත්තඛහිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති. සමුදයධම්මානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති. වයධම්මානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති. සමුදයවයධම්මානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති.

අත්ථි කායෝති වා පනස්ස සතිපච්චුපට්ඨිතා හෝති යාවදේව ඤාණමත්තාය පතිස්සතිමත්තාය, අනිස්සිතෝ ච විහරති, න ච කිඤ්චි ලෝකේ උපාදියති, ඒවම්පි භික්ඛවේ භික්ඛු කායේ කායානුපස්සි විහරති.

අනුවාදය:

“මහණෙනි, කායානුපස්සනාවට අයත් තවත් භාවනා ක්‍රමයක් වේ. මෙහි යෝගාවචර භික්ෂුව ඉදිරියට යනුයේ මනා

අවබෝධයෙන් (සතර සමාස්ප්‍රඥාවෙන්) යුක්ත වේ. ආපසු හැරී එනුයේ මනා අවබෝධයෙන් (සතර සමාස්ප්‍රඥාවෙන්) යුක්ත වේ. ඉදිරිය බැලීමෙහි දී මනා අවබෝධයෙන් යුක්ත වේ. අනුදිශා (වටපිට) බැලීමෙහි දී මනා අවබෝධයෙන් යුක්ත වේ. අතපය හැකිලීමෙහි දී මනා අවබෝධයෙන් යුක්ත වේ. අතපය දිගු කිරීමෙහි දී මනා අවබෝධයෙන් යුක්ත වේ. දෙපට සිවුර, පාත්‍ර-සිවුරු දැරීමෙහි දී (පරිහරණයෙහි දී) මනා අවබෝධයෙන් යුක්ත වේ. ආහාර අනුභව කිරීමෙහි දී, පානය කිරීමෙහි දී , කෑමෙහි දී, රස විඳීමෙහි දී මනා අවබෝධයෙන් යුක්ත වේ. මළ-මුත්‍ර බැහැර කිරීමේ කෘතියන්හි ද මනා අවබෝධයෙන් යුක්ත වේ. ගමන් කරන විට - සිටින විට - හිඳින විට - නිදන විට - අවදියෙන් සිටින විට - කථා කරන විට - නිහඬව සිටින විට පවා මනා අවබෝධයෙන් යුක්ත වේ.

මෙසේ සතර සමාස්ප්‍රඥාවෙන් යුතු ව තමාගේ කය අනු ව ද නුවණින් දකිමින් වාසය කරයි. අන්‍යයන්ගේ කය අනු ව ද නුවණින් දකිමින් වාසය කරයි. (වරෙක) තමාගේ කය අනු ව ද (වරෙක) අන්‍යයන්ගේ කය අනු ව ද නුවණින් දකිමින් වාසය කරයි.

රූප කයේ හටගැනීම (සමුදය) අනු ව නුවණින් දකිමින් වාසය කරයි. රූප කයේ වෙනස් වීම (වය) අනු ව නුවණින් දකිමින් වාසය කරයි. රූප කයේ හටගැනීමත්-බිඳීමත් (සමුදය-වය) අනු ව නුවණින් දකිමින් වාසය කරයි.

සත්ත්වයෙකු පුද්ගලයෙකු නො වන්නා වූ සතර මහාධාතූන්ගෙන් සැකසුණු රූප කය පමණක් මෙහි ඇතැ'යි මනා සිහියෙන් යුතු වෙයි. එය තව දුරටත් ඥානය වැඩීම පිණිසත් සිහිය දියුණු වීම පිණිසත් පවතී. පඤ්චුපාදනස්කන්ධ සංඛ්‍යාත ලෝකයෙහි කිසිවක් තෘෂ්ණා-දෘෂ්ටි වශයෙන් මමත්වයෙන් නො ගනී. මහණෙනි, මෙසේත් භික්ෂුව කය අනු ව නුවණින් දකිමින් කායානුපස්සනාවෙන් යුතු ව වාසය කරයි.”

4. සම්පජ්ඣක සතර අනු ව නුවණින් සැලකීම

‘සම්පජානකාරී’ - සමාස්ප්‍රඥාවෙන් හෙවත් මනා අවබෝධයෙන් යුක්ත ව කටයුතු කිරීම මෙහි ‘සම්පජානකාරී’ යන්නෙන් අදහස් කෙරේ. මෙහි දී යෝගාවචර භික්ෂුව සිදු කරන සෑම ක්‍රියාකාරකමක් ම මනා අවබෝධයෙන් ම සිදු කළ යුතුය. ‘සම්පජානය’ හෙවත් සමාස්ප්‍රඥාව සතරාකාරයකින් සම්පූර්ණ කළ යුතු වේ.

1. සාතර්ථකසම්පජ්ඣක - සිදු කරන දෙයෙහි අර්ථ-අන්ර්ථ සලකා අන්ර්ථකර දෙය බැහැර කොට අර්ථ සහිත වූ දෙය පිළිබඳ ව නුවණින් සැලකීම.
2. සප්පායසම්පජ්ඣක - අර්ථ සහිත වූ දෙය ද සප්පාය (ගැලපෙන) අසප්පාය (නුසුදුසු-නො ගැලපෙන) බව සලකා, සප්පාය (සුදුසු) ආකාරය පිළිබඳ ව නුවණින් සැලකීම.
3. ගෝචරසම්පජ්ඣක - සතර සතිපට්ඨානයෙන් යුතු ව ම, සතළිස් කර්මස්ථාන අතරින් එක්තරා කර්මස්ථානයක් අත් නො හැර ම වාසය කිරීම.
4. අසම්මෝහසම්පජ්ඣක - ක්‍රියාකාරම්භි යෙදෙන්නා වූ තම ආත්මභාවය සත්ත්වයෙකු, පුද්ගලයෙකු, ආත්මයක් ලෙස නො දකිමින් ස්කන්ධ, ධාතූ, ආයතන වශයෙන් අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම ලෙස ත්‍රිලක්ෂණයට නඟා බැලීම.

‘අභික්කන්ත, පටික්කන්ත’ යනු ඉදිරියට යෑම හා ආපසු හැරී පැමිණීම යි. එහෙත් සිවු ඉරියවු පිළිබඳ ව ම මෙම ‘අභික්කන්ත, පටික්කන්ත’ දෙක ලැබෙන ආකාරය අට්ඨකථාවෙහි දැක්වේ. සිටිනා ඉරියවුවෙහි කය ඉදිරියට නැමීම

'අහික්කමති' නමි; කය පිටුපසට නැමීම 'පටික්කමති' නමි; හිදිනා ඉරියවුවෙහි කය ඉදිරියට වලනය කිරීම 'අහික්කමති' නමි; කය පිටුපසට වලනය කිරීම 'පටික්කමති' නමි. නිදීමෙහි දී ද මේ අයුරු ම ය.

මෙහි දී 'අහික්කන්ත, පටික්කන්ත' යනු ඉදිරියට යෑම හා ආපසු හැරී ඒම වශයෙන් ගෙන ඒ අනු ව සම්පූර්ණයෙන් විස්තර කරනු ලැබේ.

(1) සාර්ථකසම්පූර්ණය (අර්ථ සහිත බව නුවණින් දැකීම)

ඉදිරියට යෑමට සිතක් උපන් කල්හි සිතට වසඟ ව ඒ සැණින් ම ගමන් නො කොට 'මේ ගමනින් මාහට සිදු වන අර්ථයක් ඇත්තේ ද?' නොහොත් අර්ථයක් නැති දැයි කියා නුවණින් විමසීම සාර්ථකසම්පූර්ණය යි. එහි ලා චෛත්‍ය-බෝධි දර්ශන, සංඝ දර්ශන, අසුභ දර්ශන ආදිය සඳහා යන ගමන 'සාර්ථක' (වැඩ සැලසෙන) ගමනකි. මහසෑ, මහාබෝධි දැක බුදුගුණ අරමුණු කෙරෙමින් ද සංසරත්නය දැක සඟගුණ අරමුණු කෙරෙමින් ද නිරාමිස ප්‍රීතිය ඇති කර ගෙන එය ම අනිත්‍ය වශයෙන් ත්‍රිලක්ෂණයට නගා බලමින් අර්භත්වයට පවා පත්විය හැකි බැවින් එබඳු ගමනකින් අභිවාද්ධියක් ම සිදු වේ. තව ද මහතෙරුන් වහන්සේලා දකින්නට යෑමෙන් තෙරුන් වහන්සේලාගේ අවවාදයෙහි පිහිටා කටයුතු කිරීමෙන් ද අසුභ දර්ශන දැකීමට ගොස් එහි නිමිත්ත උපදවා ධ්‍යාන ලබා එය විදර්ශනාවට නැංවීමෙන් ද අර්භත්වයට පත් විය හැකි බැවින් එබඳු ගමන් ද සාර්ථක ගමන් ය. මෙසේ ඒ පිළිබඳ ව නුවණින් විමසීම සාර්ථකසම්පූර්ණය යි.

(2) සප්පායසම්පූර්ණය (සුදුසු බව නුවණින් දැකීම)

සාර්ථක ගමන් පිළිබඳ ව ද සප්පාය-අසප්පාය හෙවත් සුදුසු-නුසුදුසු බව ගැලපෙන-නො ගැලපෙන බව නුවණින් විමසීම සප්පායසම්පූර්ණය යි. උද්භරණයක් ලෙස චෛත්‍ය වන්දනා කිරීමට යන ගමන සාර්ථක ගමනකි. චෛත්‍ය පූජාව සඳහා පැමිණි, නොයෙක් අලංකාරයන්ගෙන් සැරසුණු ස්ත්‍රී-පුරුෂයන් දහස් ගණනින්, ලක්ෂ ගණනින් රැස් ව සිටින

අවස්ථාවක වෛත්‍ය වන්දනාවට යන යෝග්‍යවචරයාගේ සිතෙහි සුන්දර (ස්ත්‍රී-පුරුෂාදී) අරමුණු මුල් ව ලෝභය හටගැනීමට ඉඩ ඇත. අනිටු අරමුණු දැනෙන විට පටිසය ඇති වීමට ඉඩ තිබේ. නුවණින් නො සැලකීම නිසා මෝහය ඇති විය හැක. හිඤ්චකට නම්, කායසංසර්ග ආපත්තීන්ට පත් වීම ද ජීවිත-බ්‍රහ්මචරිය අන්තරායන් සිදු වීම ද විය හැකි ය. එනිසා එබඳු මහජන සන්නිපාතයක් ඇති කල්හි වෛත්‍ය වන්දනාවට යාම (සාර්ථක ගමනක් වුව ද) අසප්පාය හෙවත් නුසුදුසු වූවකි. එබඳු අන්තරායක් නැති කල්හි එය 'සප්පාය' ය. අසුභ දර්ශනයක් (මෘතශරීරයක්) දැකීමට යාමත් සාර්ථක ගමනකි. එහෙත් ස්ත්‍රියකට පුරුෂයෙකුගේ මෘතශරීරයක් දැකීමත් පුරුෂයෙකුට ස්ත්‍රියකගේ මෘතශරීරයක් දැකීමත් (සමථ නිමිත්ත සඳහා) 'අසප්පාය' ය. එහි දී දැකීමට 'සප්පාය' වන්නේ සහාග වූ මෘතශරීරයකි. මෙසේ සාර්ථක වූ දෙයෙහි සුදුසු-නුසුදුසු බව නුවණින් විමසීම සප්පායසම්පජ්ඣ්ඤා යි.

(3) ගෝචරසම්පජ්ඣ්ඤා

සාත්ථක-සප්පාය වූ කරුණෙහි ද සතර සතිපට්ඨානයෙන් ද බැහැර නො වී, සතළිස් කමටහන් අතරින් කමාට රුචි වූ කමටහනක් ගෙන එය අත් නො හැර හැසිරීම ගෝචරසම්පජ්ඣ්ඤා යි. මෙහි ලා යෝග්‍යවචර හිඤ්ච පිණ්ඩපාතය සඳහා යන ගමනෙහි දී මෙන් ම ආපසු පෙරලා එන ගමනෙහි දී ද කමටහනින් තොර නො වී සිහිය පැවැත්වීම 'ගතපච්චාගත' වත ලෙස අට්ඨකථාවන්හි විස්තර වේ. මෙසේ ඉදිරියට යෑමෙහි දී මෙන් ම ආපසු හැරී ඒමෙහි දී කමටහනින් තොර නො වීම ගෝචරසම්පජ්ඣ්ඤා යි.

(4) අසම්මෝහසම්පජ්ඣ්ඤා

ඉදිරියට යෑම, ආපසු හැරී ඒම, ආදියෙහි නො මුලා බව අසම්මෝහසම්පජ්ඣ්ඤා යි. අන්ධ බාල පෘථග්ජනයා ඉදිරියට යෑම් ආදියෙහි දී 'ආත්මය ඉදිරියට යයි; ආත්මය විසින් ඉදිරියට යෑමේ ක්‍රියාව ඇති කරයි; මම ඉදිරියට යමි; මා විසින් ඉදිරියට යෑමේ ක්‍රියාව ඇති කරන ලදී' යනාදී වශයෙන් මුලාවට පත්

වේ. එසේ මුළු නො වී හේතු-ඵල වශයෙන් විදසුන් නුවණින් දැකීම අසම්මෝහසම්පජ්ඣා යි.

ඉදිරියට යන්නෙමි' යි කියා සිතක් උපන් කල්හි එම සිත සමගින් චිත්තසමුට්ඨාන (සිත නිසා හටගන්නා) වායෝධාතුව ගරීර-චලන (කායවිඤ්ඤාත්ති) ඇති කරවමින් හටගනී. මෙසේ චිත්තකිරියවායෝධාතුව කය පුරා පැතිර යාමේ ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් කය ලෙස සම්මත වූ මෙම අස්ථි-පඤ්ජරය ඉදිරියට ගමන් කරයි. මෙසේ ඉදිරියට යෑමෙහි දී ද එක් එක් පාදයක් ඉහළට එසවීමෙහි දී ද පය ඉදිරියට ගෙන යාමෙහි දී ද දිග හැරීමෙහි දී ද පඨවීධාතුව-ආපෝධාතුව යුගලය අඩු වේ. තේජෝධාතුව-වායෝධාතුව යුගලය අධික වේ. පය පොළොවට පහත් කරන කල්හි තේජෝධාතුව-වායෝධාතුව යුගලය අඩු වේ. පඨවීධාතුව-ආපෝධාතුව යුගලය අධික වේ. පය පොළොවෙහි තැබීමෙහි දී හා පොළොවට බර කිරීමෙහි දී ද තේජෝධාතුව-වායෝධාතුව යුගලය අඩු වේ. පඨවීධාතුව-ආපෝධාතුව යුගලය අධික වේ. මෙසේ පය එසවීමෙහි දී හටගන්නා නාම-රූප ධර්ම පය ඉදිරියට යැවීම තෙක් නො පවතී. (එනම් ඒ ඒ ක්ෂණයෙහි ම හටගෙන බිඳී යයි.) පය ඉදිරියට යැවීමෙහි දී හටගන්නා නාම-රූප ධර්ම පය දිගහැරීම තෙක් නො පවතී. පය දිග හැරීමෙහි දී හටගන්නා නාම-රූප ධර්ම පය පොළොවට පහත් කිරීම තෙක් නො පවතී. පය පොළොවට පහත් කිරීමෙහි දී හටගන්නා නාම-රූප ධර්ම පය පොළොවෙහි තැබීම තෙක් නො පවතී. පය පොළොවෙහි තැබීමෙහි දී හටගන්නා නාම-රූප ධර්ම පය පොළොවට බර කිරීම තෙක් නො පවතී. ඒ ඒ කොටසෙහි (අවස්ථාවෙහි) හටගන්නා නාම-රූප ධර්ම රත් වූ කබලක දැමූ තල ඇට මෙන් ඒ ඒ කොටසෙහි (අවස්ථාවෙහි ම) බිඳී යයි. මෙසේ විදර්ශනා නුවණින් දැකින කල්හි යන්නා වූ එක ම පුද්ගලයෙකු කෙසේ ලැබේ ද? කවර කෙනෙකුගේ ගමනක් ද? එනිසා ඉදිරියට යෑම යනු පුද්ගලයෙකුගේ ගමනක් නොව පරමාර්ථ වශයෙන් සලකන කල්හි ධාතූන්ගේ ම ගමන යි; ධාතූන්ගේ ම සිටීම යි; ධාතූන්ගේ ම හිඳීම යි; ධාතූන්ගේ ම සයනය යි.

මෙසේ ඒ ඒ ක්‍රියාවන් සිදු වන්නේ ඒ ඒ සිත් පහළ විමෙනි. ඒ බව

**අඤ්ඤං උප්පජ්ජතේ චිත්තං-අඤ්ඤං චිත්තං නිරුජ්ජධති,
අවිචිමනුසම්බන්ධෝ-නදීසෝතෝව චත්තති'ති.**

යනුවෙන් පියවර එසවීම - යැවීම - දිගහැරීම - පහත් කිරීම - තැබීම - බර කිරීම යන එක් එක් අවස්ථාවක් පාසා හටගන්නා රූප ධර්ම සමග අනෙක් සිතක් ම හටගනී. අනෙකක් ම නිරුද්ධ වේ. පහත් සිඵව මෙන් ද ගඬිගා ජලය මෙන් ද අතරක් නැති ව නාම-රූප ධර්ම සන්තති හෙවත් පරම්පරා වශයෙන් සම්බන්ධ ව පවතී.

එනිසා ම ධර්මය අවබෝධ නො කළ ජනයා නාම-රූප ධර්මයන්ගේ පැවැත්ම මුල් කර ගෙන සිදු වන යෑම්-ඊම් ආදිය සත්ත්වයෙකු, පුද්ගලයෙකු, ආත්මයක, මම ය යනාදී වශයෙන් වරදවා ගනී. යෝගාවචරයා යෑම්-ඊම් ආදී ක්‍රියාවන්හි එලෙස මුළු නො වී යථාර්ථයට අනු ව දැකීම අසම්මෝහසම්පජ්ඤ්ඤය යි.

මෙසේ නුවණැති යෝගාවචරයා ඉදිරියට යෑම, ආපසු හැරී ඒම මුල් කර ගෙන චතුසම්පජ්ඤ්ඤයන් වඩා සසර දුක කෙළවර කර ගනී.

නුවණැති යෝගාවචරයා ආලෝකිත-විලෝකිත හෙවත් ඉදිරිය බැලීමෙහි දී හා හැරී දිශා-අනුදිශා බැලීමෙහි දී ද චතුසම්පජ්ඤ්ඤයන් මනා ව පුරුදු පුහුණු කරයි. එහි දී ඉදිරිය හෝ අනුදිශා බැලීමට සිතක් ඇති වූ කල්හි සිතට වසඟ ව එක්වර ම නො බලා බැලීමෙහි අර්ථ-අනර්ථ (වැඩ-අවැඩ) නුවණින් විමසා බැලීම සාත්ථකසම්පජ්ඤ්ඤය යි. ඒ සම්බන්ධයෙන් දැක්විය හැකි හොඳ ම නිදසුන නම්, නන්ද තෙරුන් වහන්සේ පිළිබඳ වූ දේශනාව යි. එනම්, “මහණෙනි, නන්ද භික්ෂුවට පූර්ව (නැගෙනහිර) දිශාව බැලිය යුතු වූ විට මුළු සිත ම නුවණින් මෙනෙහි කරමින් සිත තැන්පත් කර ගෙන පූර්ව දිශාව බලයි. (ඒ කෙසේ ද යත්) ‘මෙසේ පූර්ව දිශාව බලන්නා වූ මා තුළ (එම අරමුණු පිළිබඳ ව) ලෝභය, පටිසය බඳු ලාමක-පාපී අකුසල ධර්මයන් ඇති නො වේවා’ යනුවෙන්

එහි ලා මනා නුවණින් (සම්පජාන) යුක්ත වෙයි. එසේ ම බටහිර - උතුර - දකුණ - උඩ - යට හා අනුදිශා බැලිය යුතු වූ විට ද මුළු සිත ම නුවණින් මෙනෙහි කරමින් සිත එක්තැන් කර ගෙන පූර්ව දිශාව දෙස බලයි” යනුවෙනි. මෙහි දී ද පූර්වයෙන් දක්වන ලද ආකාරයට වෛත්‍ය දර්ශන බැලීමාදී වශයෙන් සාත්ථක-සප්පාය සම්පජ්ඣයන් පිළිබඳව වටහා ගත යුතු ය. අර්ථ සහිත දෙයෙහිත් සුදුසු නුසුදුසු බව සැලකීම සප්පායසම්පජ්ඣය යි. කමටහන අත් නො හැර බැලීම ගෝචරසම්පජ්ඣය යි. එනිසා ස්කන්ධ, ධාතූ, ආයතන වශයෙන් විදර්ශනා කර්මස්ථානයන්හි යෙදී සිටින යෝගාවචර භික්ෂුව ඒ අනු ව ද කසිණාදී සෙසු කමටහන්හි යෙදුණු යෝගාවචර භික්ෂුව කර්මස්ථාන ශීර්ෂයෙන් ද ඉදිරිය-වටපිට බැලීමාදිය කළ යුතු ය.

ඉදිරිය-වටපිට බලන්නා වූ ආත්මයක් ශරීරාභ්‍යන්තරයෙහි නැත. ‘බලන්නෙමි’ යි යන සිත උපන් කල්හි එම සිත සමගින් හටගන්නා විත්තසමුට්ඨාන වායෝධාතුව කායවිඤ්ඤත්ති හෙවත් ශරීර චලනයන් ඇති කරවයි. ඒ අනු ව විත්තකිරියවායෝධාතුව කයෙහි පැතිරීම නිසා යටි ඇසිපිය පහත් වෙයි. උඩු ඇසිපිය ඉහළ යයි. එසේ නැති ව යන්ත්‍රානුසායෙන් මෙන් ඇසිපිය විවර කරවන්නෙක් නැත. ඒ අනු ව දර්ශන කෘත්‍යය සිදු කරමින් චක්ඛුවිඤ්ඤාණය (ඇසේ සිත) හටගනී. මෙසේ පෙනීමේ කෘත්‍යය පිළිබඳ ව මනා නුවණින් යුක්ත වීම අසම්මෝහසම්පජ්ඣය යි. එය තව දුරටත් 1. මූලපරිඤ්ඤා 2. ආගන්තුකතාව 3. තාවකාලිකභාව වශයෙන් ද වටහා ගත යුතු ය.

1) ‘මූලපරිඤ්ඤා’ හෙවත් මූලින් මූලට පිරිසිදු දැකීම.

හවඛිගාවජ්ජනඤ්ඤාවේව - දස්සනං සම්පට්ච්ඡනං
සන්තීරණං වොත්ථපනං - ඡවනං හවති සත්තමං.

දිශා-අනුදිශා බැලීමෙහි දී හවාංග සිත, ආවර්ජන සිත, චක්ඛුවිඤ්ඤාණය, සම්පට්ච්ඡන සිත, සන්තීරණ සිත, වොත්ථපන සිත යනාදී වශයෙන් සිත් ගණනාවක් අනුපිළිවෙලින් පහළ

වීමෙනි, පෙනීමේ කෘත්‍යය සිදු වන්නේ.

පූර්ව භවයේ මරණාසන්න ජවන් සිතට අරමුණු වූ දෙය ම අරමුණු කරමින් ප්‍රතිසන්ධි සිතට සමාන ව මරණය තෙක් නැවත නැවත ඇති වන සිතක් තිබේ. සිත් පරම්පරාව නො සිදී, සත්ත්වයා එම ආත්මභාවය තුළ ජීවත් වන්නේ භවාංග නමින් හැඳින්වෙන එම සිත් පරම්පරාව නිසා ය. භවයේ පැවැත්මට හේතුවක්-කරුණක් වන නිසා එම සිත්, 'භවාංග සිත්' නමින් හඳුන්වනු ලැබේ. අන් සිතක් නැති සෑම විටක ම හටගන්නේ මෙම භවාංග සිත් ය. මෙම භවාංග සිත්වලින් භවාංග කෘත්‍යය සිදු කරනු ලැබේ*. ඇසට රූපයක් යොමු වූ විට මෙම භවාංග සිත් පෙළ සිදීමින් ඇසට යොමු වූ රූපාරම්මණය මෙනෙහි කරන පඤ්චද්වාරාවජ්ජන සිත පහළ වේ. එයින් ආවර්ජන කෘත්‍යය සිදු කරනු ලැබේ. අනතුරු ව එම සිත නිරුද්ධ වෙමින් දර්ශන කෘත්‍යය සිදු කරන්නා වූ චක්ඛුවිඤ්ඤණය පහළ වේ. එම සිත නිරුද්ධ වූ පසු ඇසට යොමු වූ එම රූපාරම්මණය පිළිගන්නා සම්පට්ච්ඡන සිත පහළ වේ. එය නිරුද්ධ වූ පසු රූපාරම්මණයේ ස්වභාවය විමසන සන්තීරණ සිත, සන්තීරණ කෘත්‍යය සිදු කරමින් පහළ වේ. ඒ සිත නිරුද්ධ වෙමින් අනතුරුව පහළ වන, රූපාරම්මණයේ ස්වභාවය තීරණය කරන්නාවූ වොක්ඵපන සිත, ව්‍යවස්ථාපන (වොක්ඵපන) කෘත්‍යය සිදු කරයි. එම සිත නිරුද්ධ වූ පසු සත්වරක් ජවන් සිත් පහළ වේ. 'ජවන්' සිත් යනුවෙන් අදහස් කෙරෙන්නේ අරමුණ පැහැදිලි ව දැන ගැනීම පිළිබඳ මෙන් ම, ඒ ඒ ක්‍රියා සිදු කිරීම පිළිබඳ ව අධික වේගයක්, අධික වීර්යයක් ඇති සිත් ය*. එහි දී ප්‍රථම ජවන් සිතෙන් 'මේ ස්ත්‍රියක් ය, මේ පුරුෂයෙක් ය' ආදී වශයෙන් අරමුණෙහි ඇලීම්, ගැටීම්, මූලා වීම් වශයෙන් ඉදිරිය හා අනුදිශා බැලීමක් සිදු නො වේ.

දෙවැනි, තෙවැනි, සිවුවැනි, පස්වැනි, සවැනි හා සත්වැනි ජවනයන්ගෙන් ද එසේ ම (ඇලීම්-ගැටීම් ආදිය) සිදු නො වේ. යුද්ධභූමියක පිළිවෙලින් සිටි යුද්ධභටයන් එකිනෙකා පිළිවෙලින් වැටී මිය යන්නා සේ පිළිවෙලින් ජවන් විත්ත වීථි රාශියක් හටගෙන බිඳී ගිය කල්හි අනතුරු ව හටගන්නා සිත් වලිනි, 'මේ ස්ත්‍රියක් ය, මේ පුරුෂයෙක් ය' යනාදී වශයෙන්

අරමුණෙහි ඇලෙමින් හා ගැටෙමින් දිශා-අනුදිශා බැලීම සිදු වන්නේ. මෙසේ පෙනීමේ කාත්‍යය දිගින් දිගට (මූලින් මූලට) විමසා බලන කල්හි ඒ ඒ කාත්‍යය සිදු කරන සිත් පරම්පරාවකින් දිශා-අනුදිශා බැලීම සිදු වනු විනා එසේ බලන්නා වූ සත්ත්වයෙකු පුද්ගලයෙකු නැති බව වැටහෙන්නේ ය. මෙලෙස නුවණින් දැකීම ‘මූලපරිඤ්ඤා’ වශයෙන් අසම්මෝහසම්පජ්ඤා ඇති කර ගැනීම බව වටහා ගත යුතු ය. (*අතිපූජනීය රේරුකානේ වඤ්චිමල ස්වාමීන්ද්‍රයන් වහන්සේගේ ‘අභිධර්මයේ මූලික කරුණු’ ග්‍රන්ථයෙහි සඳහන් පරිදි මෙම විවරණය දක්වා ඇත.)

2) ‘ආගන්තුකතාව’ (ආගන්තුක වශයෙන් නුවණින් සැලකීම.)

චක්ඡුද්වාරයට රූපඅරමුණක් යොමු වූ කල්හි භවාංග වලනයේ පටන් වොථුපන සිත දක්වා ඇති පඤ්චද්වාරාවජ්ජනාදි සිත්වලින් ආවර්ජන කාත්‍යයන් සිදු කොට නිරුද්ධ වූ පසු ව ය, ජවන් සිත් උපදින්නේ. ඒ අනු ව, ජවන් සිත් පළමු ව හටගත් පඤ්චද්වාරාවජ්ජනාදි සිත්වලට නිවස වූ චක්ඡුද්වාරයට පැමිණි ආගන්තුක පුරුෂයෙකු වැනි ය. යමක් ඉල්ලා ගැනීම සඳහා අන් නිවසකට පැමිණි ආගන්තුක පුරුෂයෙකු විසින් ගෙහිමියා ද නිහඬ ව සිටින කල්හි අන් අයට කටයුතු අණකිරීම ආදිය සිදු කිරීම නුසුදුසු ක්‍රියාවකි. එපරිද්දෙන් ම පඤ්චද්වාරාවජ්ජනාදි සිත්වලට නිවස වූ චක්ඡුද්වාරයෙහි පහළ වන්නා වූ එම ආවර්ජනාදි සිත්වලින් ද අරමුණු පිළිබඳ ඇලීම්, ගැටීම්, මූලා වීම් ආදියක් සිදු නො වන කල්හි ජවන්සිත්වලින් එම අරමුණෙහි ඇලීම - ගැටීම - මූලා වීම් නුසුදුසු ය, යනුවෙන් මෙසේ ආගන්තුකතාව වශයෙන් ද අසම්මෝහසම්පජ්ඤා ඇති කර ගත යුතු ය.

3) ‘තාවකාලිකභාව’ (තාවකාලික වශයෙන් නුවණින් සැලකීම.)

චක්ඡුද්වාරයෙහි, වොථුපන හෙවත් අරමුණෙහි ස්වභාවය විනිශ්චය කරන්නා වූ ව්‍යවස්ථාපන චිත්තය අවසන් කොට ඇති විට සිත් හටගෙන බිඳී යන කල්හි ඒ සමග ඇති වන සම්ප්‍රයුක්ත චෛතසික ධර්ම ද ඒ ඒ සිත් සමගින් ම

බිඳී යයි. මෙම විත්ත, වෛතසිකයන් ඔවුනොවුන් පිළිබඳ දැකීමක් නො කරන බැවින් ඒ සිත් තාවකාලිකයෝ ය. එක නිවසක වසන්නා වූ අවශේෂ සියලුදෙනා ම මිය ගිය කල්හි ශේෂ වූ එහෙත් අනතුරු ක්ෂණයෙහි මිය යන අනෙකා විසින් නැටුම්, ගැයුම් ආදියට ඇලුම් කිරීම නුසුදුසු වන්නකි. එපරිද්දෙන් ම එක ම වක්‍රද්වාරයෙහි හටගන්නා ආවර්ජනාදී සිත් සම්ප්‍රයුක්ත වෛතසික සමගින් හටගෙන ඒ ඒ ක්ෂණයෙහි ම බිඳී ගිය කල්හි අනතුරු ව හටගෙන බිඳී යන්නා වූ ජවන් සිත්වලින් අරමුණෙහි ඇලීම් - ගැටීම් - මුළා වීම් වශයෙන් ඇලුම් කිරීම නුසුදුසු ම ය. මෙසේ නාම-ධර්මවල තාවකාලික බව සලකමින් ද අසම්මෝහසම්පජ්ඣය ඇති කර ගත යුතු ය.

4) ස්කන්ධ වශයෙන් නුවණින් සැලකීම.

දිශා-අනුදිශා බැලීමෙහි දී ඇසත් (වර්ණ) රූපයත් - රූපස්කන්ධයට අයත් වේ. රූප දකින්නා වූ සිත - විඤ්ඤාණස්කන්ධය යි. එය හා යෙදුණු විදීම (වේදනා වෛතසිකය) - වේදනාස්කන්ධය යි. රූපාරම්මණය හඳුනා ගැනීම සඤ්ඤස්කන්ධය යි. ස්පර්ශය ආදී අවශේෂ වෛතසික ධර්ම පස සඛ්ඛාරස්කන්ධය යි. මෙසේ පඤ්චස්කන්ධය එක්වීමෙන් දිශා-අනුදිශා බැලීම සිදු වෙයි. එහි ලා බැලීමේ කෘත්‍යය සිදු කරන්නා වූ සත්ත්වයෙකු කෙසේ ලැබේ ද? එය හුදෙක් ස්කන්ධයන්ගේ සමවාය පමණි.

5) ආයතන වශයෙන් නුවණින් සැලකීම.

දිශා-අනුදිශා බැලීමෙහි දී, ඇසෙහි ප්‍රසාදය (චක්ඛුප්පසාද) - චක්ඛායතනය යි. අරමුණු වන (වර්ණ) රූප - රූපායතනය යි. රූප දැකීමේ සිත (චක්ඛුවිඤ්ඤාණය) - මනායතනය යි. වේදනා ආදී සම්ප්‍රයුක්ත වෛතසික ධර්ම හත ධම්මායතනය යි. මෙම ආයතන සතරෙහි එක්වීමෙන් දිශා-අනුදිශා බැලීම සිදු වෙයි. එහි ලා බැලීමේ කෘත්‍යය සිදු කරන්නා වූ සත්ත්වයෙකු කෙසේ ලැබේ ද? එය හුදෙක් මෙම ආයතනයන්ගේ සමවාය පමණි.

6) ධාතු වශයෙන් නුවණින් සැලකීම.

දිශා-අනුදිශා බැලීමෙහි දී, ඇසෙහි ප්‍රසාදය වක්බුධාකුව යි. ඇසට පෙනෙන (වර්ණ) රූප-රූපධාකුව යි. ඇසින් රූප දකින්නා වූ සිත - වක්බුවිඤ්ඤාණධාකුව යි. එය හා සම්ප්‍රයුක්ත වේදනා ආදී වෛතසික ධර්ම හත ධම්මධාකුව යි. මෙසේ එම ධාතුන්ගේ එක් වීමෙන් දිශා-අනුදිශා බැලීම සිදු වෙයි. එහි ලා බැලීමේ කෘත්‍යය සිදු කරන්නා වූ සත්ත්වයෙකු කෙසේ ලැබේ ද? එය හුදෙක් ධාතුන්ගේ සමවායක් පමණි.

7) පච්චය (ප්‍රත්‍යය) වශයෙන් නුවණින් සැලකීම.

දිශා-අනුදිශා බැලීමෙහි දී, ඇසෙහි ප්‍රසාදය (වක්බුච්චසාද) - 'නිස්සය' ප්‍රත්‍යය යි. ඇසට පෙනෙන රූප - 'ආරම්මණ' ප්‍රත්‍යය යි. ආවර්ජන චිත්තය - 'අනන්තර', 'සමනන්තර', 'අනන්ත රූපනිස්සය', 'නත්ථි', 'විගත' ප්‍රත්‍යය නම් වේ. ආලෝකය - උපනිස්සය ප්‍රත්‍යය යි. වේදනා ආදී සම්ප්‍රයුක්ත වෛතසික හත 'සහජාත', 'අඤ්ඤමඤ්ඤ', 'නිස්සය', 'සම්ප්‍රයුක්ත', 'අත්ථි', 'අවිගත' ප්‍රත්‍යය නම් වේ. එහි ලා බැලීමේ කෘත්‍යය සිදු කරන්නා වූ සත්ත්වයෙකු කෙසේ ලැබේ ද? එය හුදෙක් ප්‍රත්‍යයයන්ගේ සමවායක් පමණි.

මෙසේ ස්කන්ධ, ආයතන, ධාතු, ප්‍රත්‍යය වශයෙන් නුවණින් සලකමින් ද අසම්මෝහසම්පජ්ඤ්ඤය පුහුණු කළ යුතු අයුරු වටහා ගත යුතු ය. මෙලෙස ආලෝකිත-විලෝකිත (දිශා අනුදිශා බැලීම) මුල් කර ගෙන චතුසම්පජ්ඤ්ඤයන් වඩා සම්පූර්ණ කෙරෙමින් වහා සසර දුකින් මිදීමට නුවණැති සත්පුරුෂයෝ වැයම් කරත්වා.

භාවනානුයෝගී යෝගාවචරයා ඉදිරියට යෑමෙහි දී - ආපසු හැරී ඒමෙහි දී (අභික්කන්තේ-පටික්කන්තේ) හා දිශා-අනු දිශා බැලීමෙහි දී (ආලෝකිතේ-විලෝකිතේ) මෙන් ම අත්-පා හැකිලීමෙහි දී - දිගු කිරීමෙහි දී ද (සම්මිඤ්ජිතේ-පසාරිතේ) චතු-සම්පජ්ඤ්ඤයෙන් යුක්ත විය යුතු ය.

සම්මිඤ්ජිතේ-පසාරිතේ යන්නෙන් අදහස් කෙරෙන්නේ අත්-පා ආදී ශරීරාවයව පුරුක්වලින් (සන්ධිවලින්) හැකිලීම හා දිගහැරීම යි. එය ද සිතට වසඟ ව (සිතෙන සිතෙන පරිදි)

නො කර අත්-පා හැකිලීමෙහි හා දිගු කිරීමෙහි අර්ථ-අනර්ථ නුවණින් සලකා බලමින් අර්ථය වටහා ගැනීම සාත්ථකසම්පජ්ඣාදිය යි. වැඩි කාලයක් අත්පා හකුළුවා ගෙන හෝ දිගු කර ගෙන සිටින්නහුට මොහොතක් මොහොතක් පාසා දුක් වේදනා ඇති වන බැවින් සිත එකඟ නො වේ. කමටහනෙහි සිත මැනවින් නො පිහිටයි. එනිසා ම විශේෂත්වයකට පත් වීමට නො හැකි වේ. නුවණින් විමසා සුදුසු කාලයෙහි අත්-පා හැකිලීමෙහි යෙදෙන යෝගාවචරයාට දුක් වේදනා ඇති නො වේ. සිත මනා ව එකඟ වේ. කමටහන වැඩිම වශයෙන් විපුල බවට පත් වේ. එනිසා ම විශේෂත්වයකට පත් වීමට හැකි වේ. අත්-පා හැකිලීමෙහි හා දිගු කිරීමෙහි අර්ථානර්ථ බව මෙසේ වටහා ගත යුතු ය. අර්ථයක් ඇති කල්හි ද අත්-පා හැකිලීමෙහි හා දිගු කිරීමෙහි සප්පාය-අසප්පා (සුදුසු-නුසුදුසු) බව සලකා සප්පාය (සුදුසු) බව ම සැලකීම සප්පායසම්පජ්ඣාදිය යි. ඒ පිළිබඳ උදහරණ කිහිපයක් මෙසේ යි. මහසෑමඵවෙහි තරුණ භික්ෂුන් පිරිසක් ධර්මය සජ්ඣායනා කරමින් සිටි අතර ඔවුන් පිටුපස තරුණ භික්ෂුණිහු අසුන් ගෙන සිටියහ. එක් තරුණ භික්ෂුවක් නො සැලකිල්ලෙන් අත දිගු කරන විට තරුණ භික්ෂුණියකගේ සිරුරෙහි වැදී කායසංසර්ගය ඇති විය. එයින් හටගත් රාගය නිසා දෙදෙනා ම ගිහි බවට පත් වූහ. තව ද භික්ෂුවක් පා දිගු කරනුයේ නො සැලකිලිමත් බව නිසා ගිහි ගොඩකට දිගු කළේ ය. එයින් ඇට දක්වා ම පාදය දැවී ගියේ ය. තවත් භික්ෂුවක් නො සැලකිල්ලෙන් තුඹසකට පාදය දිගු කළේ ය. එහි වූ සර්පයෙක් ඒ භික්ෂුවට දෂ්ට කළේ ය. තවත් භික්ෂුවක් සිවුරින් වට කළ කුටියක වැඩසිටිනුයේ දණ්ඩෙහි ගැටෙන සේ නො සැලකිල්ලෙන් අත දිගු කළේ ය. එහි වූ සර්පයෙක් ඒ භික්ෂුවට දෂ්ට කළේ ය. එනිසා මෙලෙස 'අසප්පාය' (නුසුදුසු) ආකාරයට අත-පය දිගු නො කර ශීල-සංවර, සති-සංවර ආදියෙන් යුතු ව සුදුසු අයුරින් ම හැකිලීම-දිගහැරීම කළ යුතු ය. මෙය සප්පායසම්පජ්ඣාදිය යි.

කමටහන අත් නො හැර අත්-පා දිගු කිරීම, හැකිලීම ගෝචරසම්පජ්ඣාදිය යි. ඒ සඳහා නිදසුනක් ලෙස පුරාණ එක්

මහතෙරුන් වහන්සේනමකගේ කථා පුවත ගෙන හැර දැක්විය හැකි ය. ඒ මහතෙරුන් වහන්සේ දිනක්, දහවල විවේකයෙන් වැඩහිඳින ස්ථානයෙහි අතවැසි ශිෂ්‍ය පිරිස සමගින් කථා කරමින් වැඩහිඳිනුයේ ශීඝ්‍ර ව (ඉක්මනින්) අත හකුළා නැවත අත තිබුණු තැන ම තබා නැවත හිමිත් අත හැකිළූ සේක. එවිට අතවැසි පිරිස ඒ ගැන විමසෙමින් “ස්වාමීනි, ඉක්මනින් අත හකුළා නැවත අත තිබුණු තැන ම තබා නැවතත් අත සෙමින් හකුළන ලද්දේ කවර හෙයින් ද” යි යනුවෙන් ප්‍රශ්න කළහ. “ආයුෂ්මකුනි, මා විසින් භාවනා මනසිකාරය ආරම්භ කළ තැන් පටන් මින් පෙර කිසිදු අවස්ථාවක කමටහන් අත්හැර (භාවනා වශයෙන් මෙනෙහි නො කර) අත හැකිළීම නො කරන ලදී. එහෙත් දැන් ඔබ වහන්සේලා සමගින් කථා කරමින් සිටි නිසා භාවනා වශයෙන් මෙනෙහි නො කර මා විසින් අත හකුළන ලදී. ඒ නිසා නැවත තිබුණු තැන ම අත තබා නැවතත් අත හැකිළුවෙමි” යි කියා තෙරුන් වහන්සේ පිළිතුරු දුන් සේක. “සාධු! සාධු!! ස්වාමීනි, හිඤ්ඤා වහන්සේලා නම් මෙබඳු පැවතුම්වලින් යුක්ත විය යුතු ය” යනුවෙන් ශිෂ්‍ය පිරිස එයට සාධුකාර දුන්හ. එපරිද්දෙන් කමටහනින් වෙන් නො වී අතපය හැකිළීම-දිගු කිරීම ගෝචරසම්පජ්ඣාදිය යි.

අත්-පා දිග හරින, හකුළුවන ආත්මයක් ශරීරාභ්‍යන්තරයෙහි නැත. පෙර සඳහන් කළ ආකාරයට චිත්තකිරිය වායෝධාතුව කයෙහි පැතිර යාමෙන්, කායික චලනයන් සිදු වේ. නූලේ බලයෙන් ලී රූකඩයෙහි අත්පා ක්‍රියා කරන්නාක් මෙන් - නැටවෙන්නාක් මෙන් (එහා-මෙහා චලනය කරන්නාක් මෙන්) මිනිසුන්ගේ අත්-පා දිග හැරීම හා හැකිළීම සිදුවන්නේ ද හේතු-ඵල වශයෙන් බව මනා නුවණින් අවබෝධ කරගැනීම අසම්මෝහසම්පජ්ඣාදිය යි.

මෙසේ අත් පා දිග හරින - හකුළන විට ඒ පිළිබඳ ව ‘සම්පජානකාරී’ බව පුරුදු කෙරෙමින් භාවනා වඩා සසර කතරින් එතෙර වීමට සත්පුරුෂයෝ වැයම් කරත්වා!

යෝගාවචර හිඤ්ඤා සිවුරු පොරවන විට ද පාත්‍රය පරිහරණය කරන විට ද සම්පජානකාරී විය යුතු බව

'සම්පූර්ණවිවරධාරණේ සම්පජානකාරී හෝති' යන්නෙන් පැවසෙයි. සිතක් පහළ වූ සැණින් ම සිවුරු පෙරවීම නො කොට ඒ පිළිබඳ ව නුවණින් සලකා බැලිය යුතු ය. 'මා මෙම සිවුරු පොරවන්නේ ශීත-උෂ්ණාදියෙන් වැළකීමට ය' යනාදී වශයෙන් නුවණින් සලකමින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ ලෙස සිවුරු පෙරවීමේ අර්ථ සැලකීම සාත්ථකසම්පජ්ඣය යි. උෂ්ණාධික ශරීරයක් ඇති දුර්වල සිරුරක් ඇති හික්කුචකට සැහැල්ලු සිවුරක් යෝග්‍ය වේ. දුර්වලයාට ඝන සිවුරක් ශීතයෙන් පෙළෙන්නාට සැහැල්ලු සිවුරක් නුසුදුසු (අසප්පාය) ය. ඇතැම් හික්කුචකට, නිතර අණ්ඩදූමිම් ආදී වශයෙන් පිළියම් කරන්නට සිදු වන පළිබෝධ සහිත වූ දිරාපත් සිවුරක් ද නුසුදුසු (අසප්පාය) ය. කැලයක තනි ව වෙසෙන හික්කුචකට වටිනා වස්තුවෙන් කළ දුටුවන්ගේ සිත් තුළ ලෝභය ඇති කරවන ආකාරයේ සිවුරක් පරිහරණය කිරීම නුසුදුසු ය. සලකුණු කිරීම් ආදී වශයෙන් මිථ්‍යාආච්ඡවයෙන් ලබා ගත් සිවුරක් පරිහරණය කිරීමෙන් අකුසල ධර්ම වැඩි කුසල ධර්මයන් පිරිහෙන බැවින් මිථ්‍යාආච්ඡවයෙන් ලත් සිවුරු සැමට ම නුසුදුසු (අසප්පාය) ය. එසේ නොමැති ව කැප වශයෙන් ලැබුණු සිවුරු සැමට සුදුසු (සප්පාය) ය. සිවුරු දැරීම පිළිබඳ සප්පායසම්පජ්ඣය මෙලෙස වටහා ගත යුතු අතර සිවුරු පෙරවීම ආදී අවස්ථාවල දී ද කමටහනින් තොර නො වීම ගෝචරසම්පජ්ඣය යි.

තව ද සිවුරු පොරවන්නා වූ 'තමා' (ආත්මය) වශයෙන් සැලකිය හැකි කිසිවෙක් ශරීරය අභ්‍යන්තරයෙහි නැත. සිවුරු පෙරවීමේ චේතනාව අනූ ව කය පුරා පහළ වී පැතිරී යන විත්තකිරියවායෝධාතුව නිසා සිවුරු පෙරවීමේ ක්‍රියාවලිය සිදු වේ. එහි ලා සිවුර මෙන් ම කය ද චේතනා පහළ නො කරවන 'රූප' ධර්ම පමණි. 'මා විසින් කය පොරවන ලද්දේ කියා සිවුර දන්නේ නැත. 'සිවුරෙන් මා වසන ලද්දේ කියා රූපී කය ද ඒ ගැන නො දනී. ලියෙන් කළ රූපයක් පටපිළියෙන් වසන්නේ යම් සේ ද එසේ ම සිවුරෙන් කය වැසීම වනාහි ධාතු මාත්‍රයක් ධාතු මාත්‍රයකින් ආවරණය කිරීමක් පමණි. එනිසා යහපත් සිවුරක් ලැබ එයින් සොම්නස් නො විය යුතු ය. අයහපත් සිවුරක් ලැබ එයින් දෙමිනස් නො විය යුතු ය. මෙලෙස

නුවණින් යුක්ත ව සිවුරු පෙරවීම ඒ පිළිබඳ අසම්මෝහසම්පජ්ඣය යි.

පාත්‍රය දැරීමෙහි දී සම්පජ්ඣය සතර සම්පූර්ණ කළ යුතු අයුරු මෙසේ ය. පිඬු සිඟා වැඩීම සඳහා පාත්‍රය අතට ගන්නා යෝගාවචර භික්ෂුව එය වහා එක්වර ම අතට නො ගෙන පාත්‍රය අතට ගැනීමේ අර්ථය නුවණින් විමසමින් 'මම මේ පාත්‍රය ගෙන පිඬු සිඟා ගොස් භික්ෂාව (ආහාර) ලබා ගන්නෙමි'යි කියා පාත්‍රය අතට ගැනීමෙන් සැලසෙන්නා වූ ප්‍රයෝජනය හෙවත් අර්ථය සැලකීම සාත්ථකසම්පජ්ඣය යි. තව ද කෙසෙසු සිරුරක් ඇති භික්ෂුවකට බර පාත්‍රයක් දැරීම නුසුදුසු (අසප්පාය) ය. මැනවින් පිරිසිදු කිරීමට නො හැකි පාත්‍රය ද පරිහරණයට සුදුසු නො වන අතර සොරුන්ගෙන් විපත් පැමිණිය හැකි නිසා මැණික් පැහැයෙන් යුතු පාත්‍රය ද පරිහරණයට නුසුදුසු ය. එමෙන් ම නිමිති කිරීම් ආදියෙන් අකැප වශයෙන් ලත් පාත්‍රය ද පරිහරණයට නුසුදුසු ය. මෙබඳු නුසුදුසුකාවන්ගෙන් තොර වූ පාත්‍රය පරිහරණයට සුදුසු ය. මෙලෙස සුදුසු-නුසුදුසුභාවය වටහා ගෙන සුදුසු - කැපසරුප් පිළිවෙළ නුවණින් සැලකීම සප්පායසම්පජ්ඣය යි. පාත්‍රය පරිහරණය කිරීමෙහි දී ද භාවනා කමටහනින් වෙන් නො වීම ගෝචරසම්පජ්ඣය යි. පාත්‍රය අතට ගැනීමේ චේතනාව අනු ව චිත්තකිරියවෘත්තියවෘත්තිය පුරා පැතිරී යාම නිසා පාත්‍රය ගැනීමේ ක්‍රියාව සිදු වේ. එහි ලා පාත්‍රය ද අචේතනික වස්තුවකි. අත්වල රූප ද අරමුණු දැනීමෙන් තොර වූ හුදෙක් රූප මාත්‍රයකි. එනිසා 'අප විසින් පාත්‍රයක් ගන්නා ලද්දේ'යි කියා අත් ද නො දන්නා අතර 'අත්වලින් මා ගෙන ඇතැ'යි කියා පාත්‍රය ද නො දනී. ගිනියම් වූ පාත්‍රයක් ඩැහිඅඬුවකින් අල්වා ගන්නාක මෙන් ධාතු රැසක් විසින් තවත් ධාතු රැසක් ගන්නා ලද්දේ යනුවෙන් නුවණින් වටහා ගත යුතු ය. මෙසේ නුවණින් දකිමින් පාත්‍රය පරිහරණය කිරීම අසම්මෝහසම්පජ්ඣය යි.

අත්-පා සිදින ලදු ව එයින් වැගිරෙන ලේ, සැරව වැකුණු සිරුරු ඇති ව නිලමැස්සන් විසින් පිරිවරන ලද අනාථයන් දකින කාරුණික මනුෂ්‍යයෝ ඔවුන්ට වණ, තුවාල ඔතා ගැනීමට රෙදි ද ඖෂධ දමා ගැනීමට භාජන ද ගෙනවුත් දෙති. එලෙස

වණ, තුවාල ඔතා ගැනීමට ලැබෙන ඇතැම් රෙදි කැබලි හොඳ තත්ත්වයෙන් පවතින අතර ඇතැම් රෙදි කැබලි දිරා ගිය කඩමාලු ය. බෙහෙත් දමන ඇතැම් භාජන හොඳ තත්ත්වයෙන් පවතින අතර ඇතැම් භාජන අශෝභන ඒවා ය. එහෙත් වණ, තුවාල ඔතා ගැනීමට අන්‍යයන්ගෙන් ලැබෙන රෙදි කැබලි හා ඖෂධ දමා ගැනීමට ලැබෙන භාජන කෙබඳු තත්ත්වයෙන් පැවතුණත් අනාථයෝ ඒ ගැන සතුටු වීම හෝ නො සතුටු වීම නො කෙරෙති. එසේ ම යෝගාවචර භික්ෂුව ද තමාට ලැබෙන සිවුරු වනාහි වණ-තුවාල ඔතා ගැනීමට අනාථයන්ට ලැබෙන රෙදි කැබලි මෙන් ද තමාට ලැබෙන පාත්‍රය හා එයට ලැබෙන ආහාර වනාහි අනාථයන්ට ලැබෙන බෙහෙත් දමන බඳුන් හා ඒවාට ලැබෙන බෙහෙත් මෙන් ද සලකා තමන් වහන්සේට ලැබෙන සිවුරු-පාත්‍රාදිය ගැන සොම්නස්, දෙමිනස් නො වෙමින් ධාතු වශයෙන් සලකා පරිහරණය කිරීම සිවුරු-පාත්‍ර දූරීම පිළිබඳ උතුම් වූ අසම්මෝහසම්පජ්ඣ්ඤය යි.

මෙලෙස තමා අදිනපළදින වස්තූ හා පරිහරණය කරන භාණ්ඩ පිළිබඳ ව නුවණින් සලකමින් සම්පජානකාරී වීමට නුවණැති සත්පුරුෂයෝ වැයම් කරත්වා!

යෝගාවචර භික්ෂුව පාත්‍ර, සිවුරු දූරීමෙහි දී සම්පජානකාරී වන ලෙසින් ම 'අසිතේපිතේඛායිතේසායිතේ සම්පජානකාරී භෝති' යනුවෙන් දැක්වෙන පරිදි පිණ්ඩපාතය වැළඳීමෙහි දී ද කැඳ ආදිය පාතය කිරීමෙහි දී ද කැවිලි ආදිය කෑමෙහි දී ද මී පැණි ආදිය රස විඳීමෙහි දී ද සම්පජානකාරී විය යුතු ය. යෝගාවචර භික්ෂුව පිණ්ඩපාතය වැළඳීම ආදි කන - බොන - අනුභව කරන අවස්ථාවල දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදා ඇති පරිදි ආහාර-පාන ගැනීමේ අර්ථය නුවණින් සැලකීම සාත්ථකසම්පජ්ඣ්ඤය යි. යෝගාවචර භික්ෂුව ආහාර ගැනීමේ අර්ථය මෙසේ නුවණින් සැලකිය යුතු ය. එනම්, 'මා මෙම ආහාර ගැනීම කරන්නේ ක්‍රීඩා පිණිස නො වේ. එමෙන් ම 'බලමද', 'පුරුෂමද' ආදි 'මද' පිණිස ද නො වේ. එසේ ම මාගේ මෙම ආහාර ගැනීම ශරීරය අලංකාර කිරීම, සැරසීම පිණිසත් නො වේ. මා මෙම ආහාර ගන්නේ හුදෙක් ම මේ කයෙහි පැවැත්ම (ස්ථිතිය), යෑපීම හා කුසගිනි වේදනා ආදිය දුරු කරනු

පිණිස ය. එසේ ම බුන්මවරයාවට උපකාරයක් වනු පිණිස ය. මෙසේ නුවණින් සලකා ආහාර ගැනීමෙන් පැරණි කුසගිනි වේදනා දුරු වීම ද (අධික ව ආහාර නො ගැනීම නිසා) අලුතින් අපහසුතා ඇති නො වීම ද සිදු වේ. එයින් මාහට පහසුවෙන් ඉරියවු පැවැත්වීම ආදිය ද පහසු විභරණ ද ඇති වන්නේ ය' යනුවෙන් නුවණින් සැලකීම මෙහි ලා ආහාර ගැනීමේ අර්ථය නුවණින් සැලකීම යි.

රළු-ප්‍රණීත-තිත්ත-මධුර ආදි භෝජන අතරින් යම් භෝජනයක් ගැනීමෙන් යමෙකු තුළ අපහසුතා ඇති වේ ද එය ඔහුට නුසුදුසු (අසප්පාය) ය. සලකුණු කිරීම් ආදියෙන් ලැබුණු ආහාරපාන පරිභෝග කිරීමෙන් අකුසල ධර්ම වැඩීමත් කුසල ධර්ම පිරිහීමත් සිදු වන නිසා අකැප වශයෙන් ලැබුණු එබඳු භෝජන ඒකාන්තයෙන් ම නුසුදුසු (අසප්පාය) ය. කැප ලෙස ලත් භෝජන සුදුසු (සප්පාය) ය. මෙලසෙ සුදුසු-නුසුදුසු බව නුවණින් සැලකීම සප්පායසම්පජ්ඣ්ඤාය යි. ආහාර-පාන ගැනීමෙහි දී කර්මස්ථාන අත් නො හැර කටයුතු කිරීම ගෝචරසම්පජ්ඣ්ඤාය යි.

තව ද ආහාර අනුභව කරන ආත්මයක් ශරීරය අභ්‍යන්තරයෙහි නැත. පෙර සඳහන් කළ පරිදි ම විත්තක්‍රියාවායෝධාතුව ශරීරය පුරා පැතිරී යාමෙන් ආහාර පිඬු කිරීම, ආහාර පිඬුව මුව දක්වා ගෙන ඒම, මුව විවර කිරීම සිදු වේ. එසේ නොමැති ව යතුරෙන් හෝ යන්ත්‍රයකින් හනු ඇට විවර කරන කිසිවෙක් නැත. විත්තක්‍රියාවායෝධාතුව පැතිරී යාමෙන් ම ආහාර පිඬුව මුවෙහි තැබීමත් උඩු ඇන්දේ දත්වලින් මොහොල් ගසේ කෘත්‍යයත්, යටි ඇන්දේ දත්වලින් වංගෙඬියේ කෘත්‍යයත් දිවෙන් වනාහි අතින් පෙරළීමේ කෘත්‍යයත් සිදු වෙමින් මුව තුළ ආහාර කැබලි වීම සිදු වේ. බඩට ග්‍රන්ථිත්ගෙන් වැස්සෙන කෙළවලින් තෙමෙමින් මුව තුළ ආහාර එකට මුසු වීම සිදු වේ. අනතුරු ව එම ආහාර සැන්දෙන් ගෙන ශරීරය තුළට යවන කෙනෙක් නැත. මුව තුළ පවතින ආහාර උදරය වෙත ගෙන යන්නේ වායෝධාතුව යි. උදරයට වැටෙන ආහාර පැසවන්නා වූ කෙනෙක් උදරය තුළ නැත. තේජෝධාතුව නිසා පැසීමේ කෘත්‍යය සිදු වේ. පැසුණු ආහාර උදරයෙන් බැහැර

කරන්නේ වායෝධාතුව යි. මෙලෙස ආහාර ගැනීම-කැබලි කිරීම-ඇඹරීම-පැසවීම-බැහැර කිරීමාදී කෘත්‍යයන් සිදු කරන්නේ පට්ඨි-ආපෝ-තේජෝ-වායෝ යන ධාතූ සතර ය. එම කෘත්‍යයන් සම්බන්ධීකරණය කරන්නේ විඤ්ඤාණධාතුව යි. මෙලෙස නුවණින් සැලකීම අසම්මෝහසම්පජ්ඤ්ඤා යි. තව ද ආහාරයෙහි පිළිකුල් බව නුවණින් සැලකිය යුතු දස ආකාරයක් පිළිබඳ ව 'ආහාරේපටික්කුලසඤ්ඤා' භාවනාව යටතේ විස්තර කෙරෙන අතර එම ආකාරයන් අනූ ව නුවණින් සැලකීමත් අසම්මෝහසම්පජ්ඤ්ඤා යි.

අනතුරු ව 'උච්චාරපස්සාවකම්මේ සම්පජානකාරී භෝති' යනුවෙන් සඳහන් වන්නේ මල-මූත්‍ර බැහැර කිරීමේ දී සම්පජානකාරී වීම පිළිබඳ ව යි. මල-මූත්‍ර බැහැර කිරීමට අවශ්‍ය වූ විට එය නො කරන කල්හි මුළු ශරීරයෙන් ධ්වනිය ගලයි; ඇස් හුමණය වේ; සිත එකඟ නො වේ. වෙනත් නොයෙක් රෝගාබාධ හටගනී. අවශ්‍ය වූ විට මල-මූත්‍ර බැහැර කිරීමේ අර්ථය මෙය යි. ඒ අනූ ව නුවණින් සැලකීම එහි ලා සාත්ථකසම්පජ්ඤ්ඤා යි. නුසුදුසු තැන්වල මල-මූත්‍ර පහ කරන හිඤ්ඤාවට ඇවැත් වේ. එමෙන් ම නුසුදුසු තැන්වල මල-මූත්‍ර බැහැර කරන්නාගේ අයස (නුගුණ) පැතිරේ. ජීවිතන්තරාය පවා සිදු විය හැකි ය. සුදුසු තැන මල-මූත්‍ර බැහැර කරන්නාට එම දුර්විපාක ඇති නො වේ. මෙලෙස සුදුසු බව නුවණින් සැලකීම සප්පායසම්පජ්ඤ්ඤා යි. මල-මූත්‍ර බැහැර කිරීමෙහි දී පවා භාවනා කර්මස්ථානයෙන් වෙන් නො වීම ගෝචරසම්පජ්ඤ්ඤා යි. මල-මූත්‍ර බැහැර කරන්නා වූ ආත්මයක් ශරීරය අභ්‍යන්තරයෙහි නැත. විත්තක්‍රියාවායෝධාතුව ශරීරය පුරා පැතිරී යාමෙන් මල-මූත්‍ර බැහැර කිරීමේ ක්‍රියාවලිය සිදු වේ. පැස වූ තුවාලයක් පැළෑ කල්හි ලේ, සැරව නො කැමැත්තෙන් ම බැහැර ගලන්නේ යම් සේ ද, දිය බඳුනක දිය පිරී ගිය කල්හි නො කැමැත්තෙන් ම දිය බැහැර ගලන්නේ යම් සේ ද එසේ ම පක්වාශයෙහි හා මූත්‍රාශයෙහි මල-මූත්‍ර පිරී ගිය කල්හි වායු වේගයෙන් තෙරපෙමින් එම මල-මූත්‍ර ද නො කැමැත්තෙන් ම ශරීරයෙන් බැහැර වේ. මෙසේ සිරුරෙන් නික්මෙන මල-මූත්‍ර ඒ හිඤ්ඤාවගේ ද නො වේ. අනෙකෙකුගේ ද

නො වේ. හුදෙක් ම ශරීරයේ හටගත් අතුරුඵලයකි. දිය බඳුනකින් පරණ වූ දිය බැහැර කරන විට එම පරණ වූ දිය වනාහි බඳුන සතු ද නො වේ. අනෙකෙකු සතු ද නො වේ. මෙලෙස මල-මුත්‍ර බැහැර කිරීම පිළිබඳ ව නුවණින් සැලකීම අසම්මෝහසම්පජ්ඣක්ඛය යි.

මෙසේ ආහාර-පානාදිය ගැනීමෙහි දී ද මල-මුත්‍ර බැහැර කිරීමෙහි දී ද සම්පජානකාරී වෙමින් නිවන් මග සපුරා ගැනීමට නුවණැති සත්පුරුෂයෝ වැයම් කරත්වා!

‘ගතේ ධීතේ නිසින්තේ සුත්තේ ජාගරිතේ භාසිතේ තුණ්හිභාවේ සම්පජානකාරී හෝති’ යනුවෙන් දැක්වෙන්නේ යෝගාවචරයා ගමන් කරන විට (ගතේ) ද සිටගෙන සිටින විට (ධීතේ) ද හිඳගෙන සිටින විට (නිසින්තේ) ද නිඳගෙන සිටින විට (සුත්තේ) ද නිදි නැති ව - නිදිමරමින් සිටින විට (ජාගරිතේ) ද කථා කරන විට (භාසිතේ) ද කථා නො කර නිහඬ ව සිටින විට (තුණ්හිභාවේ) ද සම්පජානකාරී විය යුතු බව යි. මෙම ක්‍රියාවන් සිදු කිරීමෙහි දීත් අර්ථ-අනර්ථ විමසා අර්ථය ම නුවණින් සලකා ගැනීම සාත්ථකසම්පජ්ඣක්ඛය යි. ඒ සෑම ක්‍රියාවක් පාසා ම ශීලසංවරය නො බිඳෙන ලෙස සුදුසු (සප්පාය) බව නුවණින් සලකා ගැනීම සප්පායසම්පජ්ඣක්ඛය යි. භාවනා කර්මස්ථානයෙන් වෙන් නො වී සියලු ක්‍රියාවන් සිදු කිරීම ගෝචරසම්පජ්ඣක්ඛය යි. එම සියලු ක්‍රියාවන් පිළිබඳ ව නාම-රූපාදී පරමාර්ථ ධර්ම අනු ව නුවණින් මෙනෙහි කිරීම අසම්මෝහසම්පජ්ඣක්ඛය යි. ත්‍රිපිටකධර මහාසිව ස්වාමීන් වහන්සේ ඒ පිළිබඳ ව මෙසේ වදාරා ඇත. “යමෙක් බොහෝ වේලාවක් සක්මන් කොට පසු ව සිටගෙන සිටිමින් මෙසේ නුවණින් සලකයි. එනම්, ‘සක්මන් කරන කල්හි පැවති රූපී-අරූපී (නාම-රූප) ධර්මයෝ එහි ම නිරුද්ධ වූහ’ යනුවෙනි. මෙසේ නුවණින් සැලකීම ගමන් කිරීම පිළිබඳ ව සම්පජානකාරී වීම යි. ධර්මය සජ්ඣායනා කරමින් හෝ ප්‍රශ්න විසඳමින් හෝ භාවනා කරමින් හෝ බොහෝ වේලා සිටගෙන සිට පසු ව අසුන්ගෙන මෙසේ නුවණින් සලකයි. එනම් ‘සිටගෙන සිටි කල්හි පැවති රූපී-අරූපී ධර්මයෝ එහි ම නිරුද්ධ වූහ’ යනුවෙනි. මෙසේ නුවණින් සැලකීම සිටගෙන සිටීම පිළිබඳ

සම්පජානකාරී බව යි. යමෙක් සජ්ඣායනා කිරීමාදි කටයුතුවල යෙදෙමින් බොහෝ වේලා අසුන්ගෙන සිට පසු ව සයනය කරමින් මෙසේ නුවණින් සලකයි. එනම් 'හිඳගෙන සිටි කල්හි පැවති රූපී-අරූපී ධර්මයෝ එහි ම නිරුද්ධ වූහ' යනුවෙනි. මෙසේ නුවණින් සැලකීම හිඳගෙන සිටීම පිළිබඳ සම්පජානකාරී බව යි. යමෙක් සයනයෙහි වැතිරී සජ්ඣායනා කරමින් හෝ භාවනා කරමින් හෝ නිදගනිමින් හෝ සිට පසු ව නැඟී සිට මෙසේ නුවණින් සලකයි. එනම් 'සයනයෙහි වැතිර සිටි කාලයෙහි පැවති රූපී-අරූපී ධර්මයෝ එහි ම නිරුද්ධ වූහ' යනුවෙනි. මෙසේ නුවණින් සැලකීම නිදීම හෝ නිදීමැරීම පිළිබඳ සම්පජානකාරී බව යි. ක්‍රියාකාරී චිත්තයන්ගේ පැවැත්ම නිදීමැරීම යි. කථා කිරීමෙහි දී ඒ පිළිබඳ ව නුවණින් සලකමින් 'මෙම ශබ්දය (කටහඬ) වනාහි තොල් ද දත් ද දිව ද කල්ල ද වචන කථා කිරීමට සිතින් ගන්නා උත්සාහය (ප්‍රයෝගය) ද නිසා හටගනී' යනුවෙන් අවබෝධ කර ගෙන කථා කරයි නම්, එය සිහිනුවණින් (සති-සම්පජ්ඣයෙන්) යුතු ව කථා කිරීම යි. බොහෝ වේලාවක් ධර්මය සජ්ඣායනා කරමින් හෝ ධර්මය දේශනා කරමින් හෝ ධර්මසාකච්ඡාවක හෝ යෙදී සිට පසු ව නිහඬ ව සිටිමින් මෙසේ නුවණින් සලකයි. එනම් 'කථා කළ කාලයෙහි පහළ වූ රූපී-අරූපී ධර්මයෝ එහි ම නිරුද්ධ වූහ' යනුවෙනි. මෙසේ නුවණින් සැලකීම කථාව පිළිබඳ සම්පජානකාරී බව යි. යමෙක් නිහඬ ව බොහෝ වේලාවක් ධර්මය සිහි කරමින් හෝ භාවනා කරමින් හෝ සිට පසු ව මෙසේ නුවණින් සලකයි. එනම් 'නිහඬ ව සිටි කාලයෙහි පැවති රූපී-අරූපී ධර්මයෝ එහි ම නිරුද්ධ වූහ. විඤ්ඤත්ති සඞ්ඛ්‍යාත උපාදයරූපයන්ගේ පැවැත්ම ඇති කල්හි කථා කිරීම වේ. එම විඤ්ඤත්තිරූප නැති බව නිහඬ ව සිටීම යි' යනුවෙනි. මෙසේ නුවණින් සැලකීම නිහඬ ව සිටීම පිළිබඳ සම්පජානකාරී බව යි. මෙලෙස යෑම්-ඊම් ආදී මෙම කුඩා ඉරියවු පැවැත්වීම් පිළිබඳ ව අසම්මෝහසම්පජ්ඣය අනු ව නුවණින් මෙනෙහි කිරීම ම එහි ලා සම්පජානකාරී වීම යි.

සම්පජානකාරී වීම පිළිබඳ ව සඳහන් වන සෑම තැනක දී ම සිහියෙන් (සති) යුතු ව ම සම්පජානකාරී විය යුතු

බව අදහස් කෙරේ.

මෙලෙස චතුසම්පජ්ඣයන් අනු ව සම්පජානකාරී වන යෝගාවචර තෙමේ තමාගේ කය අනු ව ද අන්‍යයන්ගේ කය අනු ව ද කලින් කලට තමාගේ හා අන්‍යයන්ගේ කය අනු ව ද නුවණින් දකිමින් (කායානුපස්සනාවෙන් යුතු ව) වාසය කරයි. එසේ ම රූපස්කන්ධයේ හටගැනීමත් (සමුදය) අභාවයත් (වය) හටගැනීම හා බිඳීයාම (සමුදය-වය) දෙකමත් නුවණින් දකිමින් වාසය කරයි.

මෙලෙස කය පිළිබඳ ව නුවණින් දකින යෝගාවචරයාට හේතූන් නිසා හටගත් රූප-ස්කන්ධය විනා සත්ත්ව - පුද්ගල - ආත්ම වශයෙන් ගත යුතු කිසිවක් තම කයෙහි නැති බව අවබෝධ වේ. එම අවබෝධය තව දුරටත් සිහිය හා නුවණ (ඤාණ) දියුණු වීමට හේතු වේ. ක්‍රමයෙන් මෙම විදර්ශනා නුවණ මුහුකුරා යන විට ස්කන්ධ ලෝකයට අයත් කිසිවක් උපාදනය කර නො ගන්නා තත්ත්වයට නුවණැති යෝගාවචරයා පත් වේ.

මෙලෙස චතුසම්පජ්ඣයන් නුවණින් මෙනෙහි කරන සිහිය (සති) පරමාර්ථ ධර්ම විභාගයේ දී අයත් වන්නේ දුක්ඛ-ආර්යසත්‍යයට යි. එම සිහිය (සති චෛතසිකය) හටගැනීමට හේතු වූ පූර්ව භවකාණ්ණාව දුක්ඛසමුදය-ආර්යසත්‍යය යි. දුක්ඛ හා සමුදය දෙකෙහි අභාවය දුක්ඛනිරෝධ-ආර්යසත්‍යය යි. එම දුක්ඛ නිරෝධය සාක්‍ෂාත් කිරීම සඳහා හේතු වන ආර්ය මාර්ගය වනාහි මාර්ග-සත්‍යය යි. මෙලෙස චතුසම්පජ්ඣය පාදක කර ගෙන විදර්ශනා වඩන යෝගාවචරයන් වහන්සේ උතුම් වූ චතුරාර්යසත්‍යය අවබෝධ කරමින් නිවනට (අමෘතධාතුවට) පත් වේ. එනිසා නුවණැති සත්පුරුෂයෝ සම්පජ්ඣ භාවනාව වඩා නො පමා ව නිවන් සුව අත්විඳීමට වැයම් කරන්නෝ!

සාධු ! සාධු !! සාධු !!!

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

- ☞ දීඝනිකායේ මහාසතිපට්ඨාන සූත්‍රය.
- ☞ සුමඞ්ගලවිලාසිනී-දීඝනිකාය අට්ඨකථාව.
- ☞ පපඤ්චසූදනී-මජ්ඣිමනිකාය අට්ඨකථාව.
- ☞ සතිපට්ඨාන භාවනාව - අතිපූජනීය නා උයනේ අරියධම්ම ස්වාමීන්‍රයන් වහන්සේ.

ධර්මදාය විනිස යි.

අතිපූජනීය නා උයනේ අරියධම්ම ස්වාමීන්ද්‍රයන් වහන්සේගේ
ධර්මදේශනා ඇතුළු පටිගත කරන ලද ධර්මදේශනා සහ
ශ්‍රී සද්ධර්ම සංසදය මගින් ප්‍රකාශිත දහම් පොත්

www.sadaham.net

යන වෙබ් අඩවිය ඔස්සේ ලබා ගත හැකි ය.

ප්‍රකාශනය

ශ්‍රී සද්ධර්ම සංසදය

ධම්මාරාම යෝනාලමය

රයිසාදෙවුව, උත්තර්බොඩ, ගම්පහ.

විමසිම් :- 071-4417813 / 072-4102400

වෙබ් අඩවිය:- www.sadaham.net

පිටු සැකසීම හා මුද්‍රණය

e-Artifacts Technologies

305/5, Hansagiri Road, Gampaha

Tel:- 077-3021777, 072-4102400

Web:- www.eartefacts.com